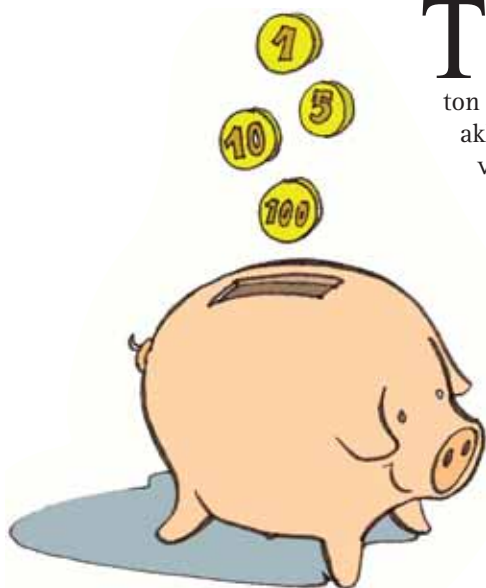

Joó András, Pintér Zoltán

A pénzügyekről és a bankokról – fudafosan

Bevezetés: Ki szereti a bankokat?

Tegye fel a kezét, aki szereti a bankokat... A bankokat ugyanis nem szeretjük. Mert alapvetően gonoszak. Meg önzőek. És ráadásul folyton trükközgetnek is. Ha meg pénzt kérünk tőlük, akkor nem adnak. Ha pedig mégis adnak, akkor visszakerik. Pedig ott van nekik az a milyen sok!

Az emberek többsége nagyjából így intézi el a viszonyát a bankokkal. Intézhetnénk rövid úton mi is így, de minek: így hozzáállni egy témához – amúgy pedig bármilyen témához – nemigen vezet eredményre. Célszerűbb lesz inkább megértetni a hogyan és a mikéntet, és mi most pont erre vállalkoztunk. Azt nem állítjuk, hogy mindenkit rá tudunk arra venni, hogy nagy élvezetet találjon a pénzügyekben, de arra azért remélünk némi esélyt, hogy legalább megértetjük, miről is szól egyáltalán a pénzügyi rendszer, milyen pályán mozog, mi a mozgatórugója, és hogy miért vannak, miért kellene a bankok egyáltalán. És miért olyanok,

amilyenek. És a legfontosabb: hogy ez az egész rendszer miért teljesen logikus.

Reméljük még azt is, hogy ez a megértés könnyen fog menni, ugyanis a pénzügyi szolgáltató szektor nem csak úgy magától, hanem tényleg a valós igények kielégítésére jött létre és működik úgy nagyjából II. Nabukodonozor (aki így ismeri, hát legyen: Nabu-kudurri-uszur) babiloni király óta, cirka 2600 éve, még ha akkor nem is banknak hívták. Nem ok nélkül: működése alapja az ésszerűség. Ebből kiindulva próbálunk most a rendelkezésre álló pár oldalon némi betekintést és sorvezetést adni. Kérjük – és előre is köszönjük – megértéseket, és induljunk el azzal a teljesen hétköznapi dologgal, amire nekünk és a bankároknak is szükségünk van, és ez nem más, mint a pénz¹. *(A számmal jelöltek magyarázatát megtalálod a legközelebbi Emlékeztetőben.)*

A pénz

Magyarországon törvény rögzíti, hogy a hivatalos pénznem a magyar forint (HUF). Hasonlóan a világ többi valutájához, a forint úgynevezett belső érték nélküli pénz, ami azt jelenti, hogy maga a bankjegy értéke (egy színes papír) közel sem ér annyit, mint a rányomtatott összeg. Ez az értéktelen papírdarab nekünk mégis megfelel, használjuk, árukat veszünk és adunk érte. Ugyan miért? A válasz előtt lépünk egyet tovább.

A forintot a Magyar Nemzeti Bank bocsátja ki. Hogy nekünk is legyen belőle, megküzdünk, ügyeskedünk, dolgozunk érte, pedig a kibocsátó ezért a pénzéért cserébe igazából nem ad semmilyen kézzelfogható dolgot: aranyra nem váltja be, de ő maga semmiféle másfajta árut sem ad érte. Mégis használjuk a forintot – ugyan miért?

Kapásból adódik a válasz: mert, ahogy mi, úgy mások is elfogadják tőlünk, ha vásárolni akarunk. Jó, jó, de mások akkor miért? A már említett törvényi előírások miatt? Ez az indok kevés lehet, hiszen ha például külföldre utazunk, bármelyik pénzváltónál vehetünk érte külföldi valutát, sőt sok külföldi a megtakarításait magyar forintban tartja. Tehát a magyar forintot elfogadja a külföld is, ott pedig nem érvényesek magyar törvények. Ha nem a törvényi kényszer, akkor mi készíttet valamennyiünket erre a magatartásra?

Azt már tisztáztuk az előbb, hogy elsősorban az a gyakorlati felismerés, hogy a magyar forint betölti mindazokat a funkciókat, amelyet a pénztől elvárhatunk, nevezetesen: széles körben elfogadják, az egyes árucikkek árait összehasonlíthatjuk, kölcsön is adhatjuk, és ha kapunk valakitől, azt később visszaadhatjuk, ha pedig feleslegünk keletkezik belőle, félretehetjük. Ez mind igaz a fo-

rintra, de hogy a számos egyéb lehetőség közül, miért éppen a forintot használjuk, abba a hétköznapiak során bele se gondolunk. Mert az igazi ok a bizalom. Egy pénz ugyanis csak akkor tölti be a szerepét, ha az emberek megbíznak benne. Megbíznak benne, hogy a ma megkerezett pénzt holnap is elfogadják a piacon, tartja az árát a hazai árucikkkel és a külföldi valutákkal szemben, és lesz áru is, amire elkölthetik. E három legfőbb feltétel fenntartásának fő felelőse Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank².

Mi valamennyien tehát, amikor a magyar forintot használjuk vagy gyűjtögetjük, bízunk a Magyar Nemzeti Bank úgynevezett monetáris politikájában³, amely a mindenkori magyar kormányval együttműködve ügyel arra, hogy a magyar forint ne értéktelenedjen el a külföldi valutákhoz képest, tartsa az egyensúlyt a megvehető árucikkkel, és a forgalomban levő pénzmennyiség ne legyen se túl sok, se túl kevés: legyen éppen elég a gazdaság egészséges működéséhez. (Anélkül, hogy erről, a pénzmennyiség szabályozásáról részletesebben is szólnánk, azt beláthatjuk, hogy ha valamiből kevés van, az hiányt jelent, ha pedig túlzottan sok, akkor pedig elértéktelenedik. Egyik se optimális.)

Talán ennyi indoklás után megállapíthatjuk, hogy még ha nem is tudatosul, valójában a Magyar Nemzeti Bankba és a magyar kormányba vetett bizalmunk alapján használjuk pénzként a magyar forintot. Mert elméletileg használhatnánk mi mást is, bármilyen más valamit – legyen az csillogó üveggyöngy, formás kagyló vagy akár a kúposra szopogatott süvegcsukor –, ha megbízunk abban, hogy ezek a holmik betöltik a fentebb már leírt funkciókat, és vevői-eladói oldalon is megvan hozzájuk a bizalom. De ha ezek a régműltből vagy a fantáziából szándékosan el-

hozott extrémnek tűnő példák nem meggyőzőek, nézzünk mást, hiszen használhatnánk például más valutát⁴ is, mondjuk akár az eurót is! Ugyan még nem vagyunk az euró-övezet tagja, de már számos boltban láthatunk olyan feliratot, amely több nyelven is hirdeti, hogy bizonyos átváltási árfolyamon⁶ közvetlenül is fizethetünk euróval, nemcsak forinttal. Mégis a nagy többség marad a forintnál, mert bízik benne.

Fizethetünk tehát forinttal és euróval is, és ha megtakarításaink keletkeznek,

bármelyikben félre is tehetünk – mondjuk a spájzban a zsirosbödön mögé vagy a párnahuzatba, ízlés szerint, mert létezik ilyen megoldás is, miért ne? Ha azonban az értékét meg szeretnénk őrizni, vagy netán még gyarapítani is akarjuk, akkor bizony valamilyen befektetési formában, mondjuk pénzügyi befektetési formában, banki betétekben vagy a pénzügyi szektor egyéb termékeiben tartva gyarapíthatjuk pénzünket. Ehhez viszont a bankokhoz vagy a többi pénzügyi közvetítőhöz kell fordulnunk.

Emlékeztető

1. Pénz

A pénz olyan értékkel bíró tárgy, amely állandó fizetési eszközként használatos, amelynek átadásával dolgokat lehet megvásárolni, illetve adósságokat törleszteni. Pénzként lényegében csak az tudja betölteni a szerepét, amit a piac annak elfogad. Legáltalánosabban használt fizikai formája a papírpénz (<http://hu.wikipedia.org/wiki/Papírpénz>), de pénzként funkcionál például a bankkártya és a banknál vezetett folyószámlánkon levő pénz is.

2. A Magyar Nemzeti Bank

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül, a rendelkezésre álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a kormány gazdaságpolitikáját (www.mnb.hu). Az MNB mindenkori elnöke fontos személy, de a monetáris döntések az ún. monetáris tanácsban dőlnek el, amelyben az MNB elnök is csak egy szavazatot jelent.

3. A monetáris politika

A monetáris politika keretében az MNB a gazdaságban lévő pénz mennyiségét és árát befolyásolja, így hatást gyakorol egyebek között az inflációra, a kamatszintre, a megtakarításokra, a forint árfolyamára, de a gazdasági fejlődésre, a vállalkozói beruházások volumenének

alakulására is. Az elsődleges célok fenntartása mellett az MNB-ről szóló 2001. évi LVIII. törvény azt is előírja, hogy támogassa a kormány gazdaságpolitikáját.

4. Fizetés forintban vagy más valutában

A Magyar Köztársaság törvényes fizetőeszköze a forint. A forintban történő teljesítés belföldön nem utasítható vissza. Az úgynevezett liberalizáció (a magyar forint konvertibilitása, tehát külföldi pénzeszközökre való szabad átválthatósága) óta lényegében valutával⁵, devizával⁵, ügyletek szabadon végezhetőek (2001. évi XCIII. törvény szerint). Az Európai Monetáris Unió fizetőeszköze az euró. A kutatók szerint Magyarország várhatóan 2010-2012 körül vezet be a forint helyett az eurót. Az euró bevezetése lényeges, de az előnyeivel és hátrányaival együtt korántsem gazdasági „élet-halál” kérdés.

5. Valuta és deviza

A valuta egy ország törvényes fizetési eszköze, készpénz. A bankoknál vezetett számlán levő külföldi fizetőeszköz neve a deviza. Ha kezdedbe fogsz egy dollárt, eurót vagy forintot, az valuta, ha ránézel a bankodtól kapott dollár, euró vagy forint számlakivonatra, ott devizát látsz.

6. Árfolyam

Annyiért az a valuta, deviza vagy pénzügyi termék adható, vehető.

A pénz időértéke és a befektetési szempontok

A pénz időértéke közérthetően azt jelenti, hogy egy forint „ma” többet ér, mint ugyanez az egy forint „holnap”, mert a mai forint már ma elkölthető, és például az infláció miatt több minden vehető meg belőle, mint holnapi ugyanennyiből. De ha eltekintünk az inflációtól, akkor is többet ér, mivel már ma befektethető és kamatozik, tehát a mennyisége az idő előrehaladtával nő. Ez azt is jelenti, hogy a mai pénz nálánál több holnapi pénzzel van egyenértékben. Hogy mennyivel ér többet a mai pénz a holnapinál, tehát mekkora a díja a kölcsönvett pénznek, amit a pénz tulajdonosának a kezébe vagy számlájára fizetni kell, cserébe a jövőbeli pénzének kisebb értékéért, az szépen ki is számolható, és így máris el jutunk a kamatozás fogalmához. Ezt a kamatozási kérdést többféle-képpen is meg lehet közelíteni, de talán a legcélszerűbb úgy felfogni, mint egy, a jövőben realizálódó, ún. határidős ügyletet¹, amelyben mai pénzt cserélek el holnapi pénzre. A két pénzmenyiség közötti különbség a kamat².

Minél bizonytalanabb a jövőbeli pénzigéret a mai, már biztosan a zsebünkben levő pénznél, annál nagyobb kamatot (hozamot) várunk el. Nézzük most tehát, milyen szempontokat kell mérlegelnünk, ha megtakarított összegeinket fialtatni (kamatoztatni, befektetni) akarjuk. Ha már tudjuk, melyek is az elvárásaink, egy banki/befektetési szakember segítségével könnyebb lesz megtalálni az azt legjobban leképező, ideális gyakorlati megoldást. Ez a „munkamegosztás” és sorrend alapvetően fontos. Sose hagyjuk, hogy a mi szempontjainkat, elképzeléseinket nem ismerő idegen beszéljen rá minket bármire is, legyen az utazási ajánlat, ruhanemű vagy pénz-

ügyi termék. Határozzuk meg mi az igényeinket, és ehhez igazodva tegyék meg az ajánlataikat ők – ez a tudatos vásárlói magatartás!

A befektetni kívánt pénzünk mennyisége az első szempont. Ahogy egy hitel-felvételnél – amiről majd később beszélünk – sem szabad erőn felül terhet vállalni, ugyanígy van ez a befektetésnél. Csak olyan pénzt kössünk le hosszabb időre, amelyről jó eséllyel tudjuk, hogy nem fogjuk nélkülözni, mert a lejáratú idő előtt (tehát a futamidő³ alatt) „visszakért” befektetések minimum kamatvesztéséget eredményeznek, de sok esetben még jelentősebb kiadásokat is el kell viselnünk. Már is adódik ebből a feltételből a következő szempont: el kell döntenünk, mennyi időre tudjuk nélkülözni az adott összeget, és meg kell ismernünk azokat az anyagi feltételeket, amelyek a lejárat előtti visszakérés (betétbontás, befektetés megszüntetés) esetén minket terhelnek. Ezt nevezzük a befektetés likviditásának⁴, illetve a likviditás árának.

El kell tudnunk dönteni azt is, mekkora kockázatot⁵ vállalunk, vagy még pontosabban, mekkora kockázatot vagyunk hajlandók elfogadni. A szakirodalom szerint legbiztonságosabbnak tartott állampapíroktól⁶ kezdve a legkockázatosabb hazardírozásig széles a skála a banki betétek, kötvények, részvények és egyéb pénzügyi termékek világában. Alapszabály: magasabb elvárt hozamhoz magasabb kockázati szint tartozik.

Tisztázzuk tehát, hogy mekkora hozamot garantál az illető befektetés, és ezzel a kockázat mértékét is érzékelhetjük. A bankok nagyfokú biztonságú betétjeinél – hogy miért ilyen biztonságosak, arról is lesz szó – az EBKM⁷, az értékpapíroknál a EHM⁸ ad jó összehasonlítást. Ha nem betét jellegű a konstrukció, figyeljünk, van-e olyan kitétel, amely például garantálja a minimális hozamot,

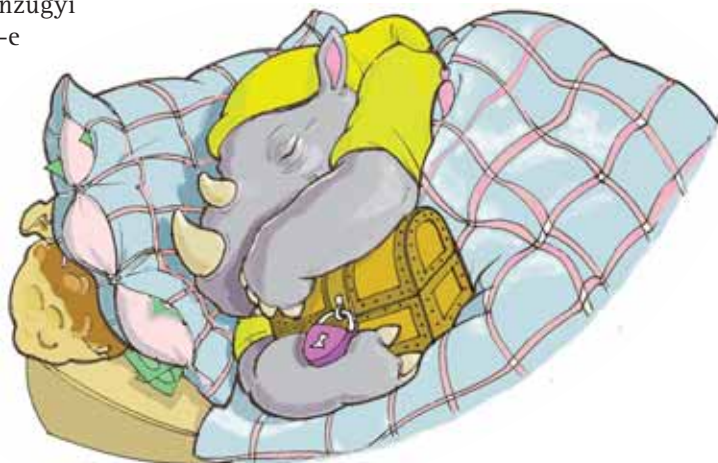
vagy legalább azt, hogy a befektetett pénzünknel kevesebbet nem fogunk visszakapni: ez a tőkegarancia. Ez nem valami felesleges óvatosság; ha megnézzük az értékpapírok eredményességét, találkozhatunk negatív számokkal is, amelyek arra utalnak, hogy akik ezeket választották, azoknak nemcsak hogy nem növekedett a pénze, hanem éppenséggel csökkent. A Befektetési Alapkezelők és Vagyonkezelők Magyarországi Szövetsége honlapja (<http://www.bamosz.hu>) leközi a befektetési alapok hozamait, de ne feledjük, amit ott olvashatunk, az a múlt, és a jövőbe senki se lát. Ahogy Mark Twain találóan megfogalmazta: jóslni nagyon nehéz, különösen a jövőre vonatkozóan. Szóval egyáltalán nem kizárt, hogy egy trend megfordul, és ami eddig jól kamatozott, az visszaesik, míg az eddig rosszul szerepelt befektetések nyereségessé válnak.

Tudnunk kell még azt is, milyen formában szeretnénk megkapni befektetett tőkénket és növekményeit. Ha napi életünket szeretnénk könnyebbé tenni, a rendszeres járadékok formája lehet a jó megoldás, ha pedig ráérünk egy összegben, egy bizonyos idő lejártá után a pénzünkhöz jutni, ilyen megoldást kell keresnünk. Fontos még tudnunk magunkról azt is, milyen mélységű ismeretekkel rendelkezünk pénzügyi kérdésekben; másra bizzuk-e vagy képesek vagyunk magunk irányítani pénzeink mozgását. De ne feledjük, pénzünkbe kerülhet az is, ha szükségünk van a „személyi bankár”-nak nevezett tanácsadókra, de az is, ha akár telefonon, akár internet segítségével „direkt” vezénlyéssel

intézzük pénzünk napi menedzselését. Fel kell mérnünk tehát azt is, hogy mindezekért milyen költségeket vagyunk hajlandóak elviselni. Csak megjegyezzük, hogy tipikus eset, hogy az ingyenesnek hirdetett banki tanácsadás vagy a közvetlen hozzáférést biztosító számítógépes csatlakozás önmagában talán valóban ingyenes, de amiket többnyire a kapcsolódó egyéb szolgáltatások díjaival fizettetnek meg a bankok.

(Ez így is van rendjén. Semmi sincs ingyen, mi sem dolgoznánk szívesen fizetés nélkül, így amilyen árut vagy szolgáltatást mi veszünk igénybe, azt nekünk illik megfizetni, legyen az banki termék, oktatás, villany, gáz vagy villamosjegy. A szociális rászorultsági szempontokról most nem beszélve, alapvetően miért várnánk el, hogy a mások által befizetett adót az állam arra költse, ami személyesen a mi igényeinket, kényelmünket szolgálja? De lépünk tovább.)

Ha az imént felsorolt kérdéseket megválaszoltunk, jó esélyünk van arra, hogy valóban személyre szóló befektetési formát tudunk választani. Egy dologról még nem esett szó, mégpedig egy nagyon fontosról: mennyi is legyen a kamat, a hozam, a pénzünk növekménye. Egyszerű lenne azt

mondani, hogy legyen minél több, de a pénzügyek logikus világában ennél praktikusabban kell fogalmaznunk, és ne ringassuk magunkat ábrándokba: olyan nem létezik, hogy teljes legyen a biztonság és egyben „maximális” legyen a hozam is. Valamit valamiért⁹. Alapfeltevés, hogy minél biztonságosabb egy befektetés, annál kevésbé jövedelmező (és fordítva: minél kockázatosabb, annál nagyobbak kell lenni a beigért hozamnak), mert a nagyobb kockázatot vállaló befektetőket értelemszerűen „kockázati felárral” kell jutalmazni. Logikus ez is, igaz? Ha ugyanazt a hozamot adná egy kockázatos és egy kevésbé kockázatos befektetés, ugyan ki tenné a pénzét a kockázatosabbba?

Figyeljünk tehát: a „nagy hozam – teljes biztonság” ellentmond a pénzügyek már emlegetett logikus világának, és így egyszerűen nem is létezik! El ne higy-

gyük, ha ilyen hirdetéssel találkozunk! Mert sajnos mégiscsak elhisszük... Hány embernek telepszik rózsaszín köd a szeme elé, ha hangzatos cégnevek mögé bújt kóklerek jó magas hozamokkal kecsegtetik, aztán meg, amikor elveszett a pénze, a Parlament elé megy lengetni a táblákat, hogy adják vissza, de azonnal! Mármost, hogy a saját rossz döntésének következményeit fizesse meg az állam, tehát mi, adófizetők! És ennek az abszurditását hányan nem is látják! Kis humorral legyen mondva, de nagyjából olyan a helyzet, mintha a piacon egy záptojást sóznak ránk, és azt mi nem az árus, hanem egy politikus fejéhez vágjuk...

Visszatérve a pénzügyek kevésbé zaklatott világához, nézzük meg, mi a legbiztonságosabb befektetés – hogy tudjunk valamihez viszonyítani. Általánosan elfogadott tétel, hogy a saját valutában kibocsátott állampapírokat (például a magyar állam által, magyar forintban kibocsátott állampapírok, kincstárjegyek) gyakorlatilag kockázatmentesnek fogadjuk el. Tekintsünk tehát ezekre irányadóként, és legyen elvárásunk, hogy az általuk biztosított hozamnál, bárhová is fektessük be a pénzünket, mindenképpen többet érjünk el. Az állampapírok hozamairól az Államadósság Kezelő Központ honlapjáról (<http://www.akk.hu>) szerezhetünk információt, döntésünk utólagos kontrolljára pedig rendelkezésünkre állnak a referenciahozamok¹⁰.

Fontos még arra is ügyelnünk, miként viszonyuljon az elvárt hozamunk a lekötési idő hosszúságához. Általában igaz az a tétel, hogy hosszabb futamidőhöz magasabb hozam illik, de ez csak általában igaz, amelyet számos kivétel – gyengít. (Nem gondolkoztál még el azon, hogy a kivétel ugyan már, miért is

erősítené a szabályt? Mert amúgy nem is. A szólás latin eredetije „Exceptio probat regulam”, tehát a kivétel próbára teszi, vizsgáztatja a szabályt¹¹.) E kis kitérő után ismét továbblépve a pénzügyi világ logikus útján az is érthető, hogy ha például a jövőben az infláció csökkenésére számít a bank, a hosszabb lekötésekre sem feltétlenül kínál magasabb hozamot. Részünkről persze az ilyen csökkenő infláció mellett érdemes olyan befektetést, bankbetétet keresnünk, amely a teljes lekötési időre fixen rögzíti a mai viszonyok alapján magasabb szintű hozam százalékos mértékét. Ha pedig az emelkedő infláció miatt a kamatok emelkedésére számítunk, érdemes valamilyen referencia kamathoz¹² igazított, úgynevezett változó kamatozású befektetést választanunk.

„Forint vagy külföldi deviza?” – vetődik fel a kérdés, és jobbára azt is mindenki tudja, hogy a devizában való befektetés több, vagyis inkább másfajta kockázatot hordoz, mint a forintban történő. Külföldi deviza befektetésnél egy külföldi ország pénzeszközeibe tesszük a pénzünket, így ki vagyunk téve az adott deviza adott országban aktuális kamatai változásának és az árfolyamkockázatnak¹³ is.

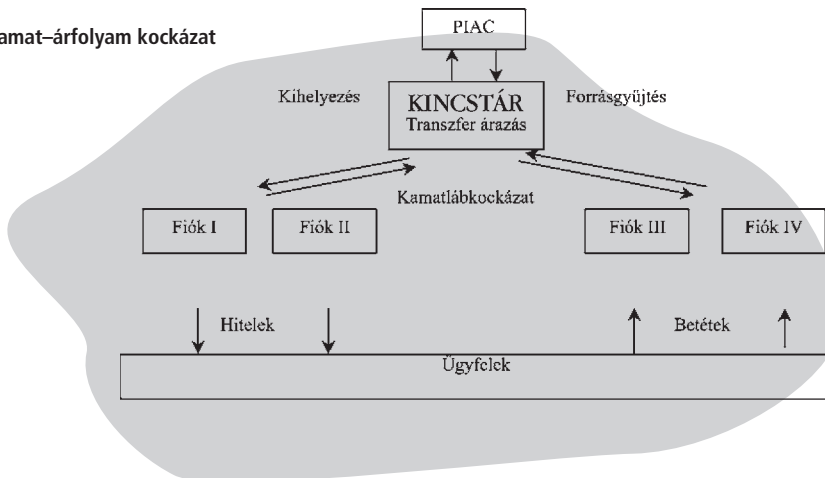
Ne feledjük azt, hogy a forint árfolyamváltozása nem egyértelműen minősíthető jónak vagy rossznak. Van, aki-

nek jó, van, akinek rossz. Ha például a forint árfolyama emelkedik például az euróval szemben (kevesebb forintba kerül megvinnünk egy eurót), akkor az importcikkek olcsóbbá válnak, és vehetjük olcsón a külföldi színes tévét, ugyanakkor a hazai termékek külföldi-belföldi eladhatósága romlik. Ellenkező esetben, a forint gyengülésénél pedig a devizahitelt felvevők kerülnek kellemetlenebb helyzetbe, miközben meglódul a magyar áruk kivitele, az országnak szintén fontos export.

Vessük csak össze a leírtakkal azt a pár évvel ezelőtti emlékezetes politikusi megjegyzést, amely történetesen egy forinterősödéskor úgy hangzott el, hogy lám, milyen jó dolog most magyar polgárnak lenni, többet ér a házuk, a lakásunk! Nagy tévedés, mármint ami a házat illeti: aki el akarja adni, és mondjuk pont egy külföldinek, arra talán igaz, de aki történetesen nem eladni, hanem pusztán lakni akar benne, arra önmagában semmi hatással sincs, mennyi a forint aktuális árfolyama. De ettől persze még lehet jó dolog magyar polgárnak lenni, főként ha egy kicsit otthonosan mozgunk a pénzügyekben, és megtanuljuk mértéktartóan kezelni a populista szövegeket is. Kifejezetten nem hátrány.

Lehet nyár vagy lehet hó, akciózni mindig jó! A bankok se maradtak le a

Kamat-árfolyam kockázat

különbéle plázák, shopok és fantasztik megagíga szupermarketek akciós ajánlatai mögött. Mi, fogyasztók miért is ne élénk a felkínált lehetőséggel, legfeljebb veszünk még egy botmixert, csokoládéolvasztót, lábmasszírozót, netán egy digitális merülőfullanttyút, ha már ilyen olcsó (hogy aztán sohase használjuk!). De mivel jelen esetben pénzről van szó, érdemes számolgatni egy kicsit.

Az akciós betéteket a pénzintézetek nem a közismerten áldott jó szívük miatt hirdetik meg, hanem azért, hogy időlegesen talán egy kis ráfizetéssel ugyan, de hosszú távra ügyfeleket szerezzenek maguknak. Az akciós betétekhez sokszor csak úgy juthatunk hozzá, ha valami más szolgáltatást is rendelünk a banktól, amelyet az akció lejártá után, már tehetetlenségi alapon is, egyszerű kényelemszeretből vagy lustaságból már nem mondunk vissza (például az akciós kamatú betét lekötés mellett számlát is kell nyitnunk, és innen kell rendeznünk közüzemi díjainkat). A bank tehát új ügyfélhez ju-

tott. De nem csak ez lehet az árnyoldala egy akciós betétnek.

Azt már írtuk, hogy az EBKM meglehetősen jó összehasonlítást ad az egyes betétek hozamai között, de az EBKM pusztán csak a betétre vonatkozik, és úgy ad viszonyítást, mintha az akciós időtartam – egy hónapos, két hónapos lekötés – egy évig tartana. Ahogy az akció lejár, a betétünk kamatozása visszaesik a bank többi hasonló betétjére vonatkozó feltételek közé. Jó – mondjuk mi –, akkor elviszem innen a pénzemet! Itt van a bökkenő, amire a betét elhelyezésnél esetleg nem gondoltunk: a pénz más bankhoz való elvitelének, elutalásának díja szépen elviheti az akcióval megszerezett plusz kamatot. Ennek ismeretében tanulmányozzuk egy betétlekötésnél a bank fizetési, forgalmi, számlavezetési díjait is, az interneten is olvasható lakossági kondíciós listáiban, hogy a népi szólással éljünk: amit megkerestünk a vámon (magasabb hozamú betét), nehogy elveszítsük a révven (utalási költségek)!

5

Emlékeztető

1. Határidős ügylet

Olyan ügylet, melyben az ügylet két szereplője kötelezettséget vállal egy termék jövőbeni adás-vételének lebonyolítására a jelenben rögzített feltételekkel. A betételhelyezés is határidős ügylet: mai pénzünkért később többletpénzt kapunk.

2. A kamat és a kamatláb

A kamat az a pénzmennyiség – forint, dollár, euró stb. –, amivel például a betétünk emelkedett (hiteleink után fizetnünk kell), a kamatláb pedig ennek az emelkedésnek (illetve kamatfizetésnek) az induló összeghez viszonyított aránya, %-os formában kifejezve és általában – függetlenül a betét vagy a hitel futamidejétől – egy évre vetítve. Egyéb jelölés híján a kamatláb tehát egy évre vonatkozik, és az egy évnél kevesebb

időszakra vonatkozóan a megadott kamatláb arányosan csökkenő kamatot jelent. (Ha például 1 hónapos futamidejű³ betétre a bank 12%-os kamatot hirdet meg, akkor 1 hónap lejártával az időarányos 1/12-es mértékű, tehát 1%-os kamat jár.) A köznapi életben a kamat kifejezést a kamatláb szinonimájaként is használják. Az egyszerűség kedvéért így tesszük most mi is: jelen írásunkban a „kamat” szót is ebben a hétköznapi értelemben használjuk akkor is, amikor valamilyen százalékban kifejezett hozamról beszélünk, amelyre a „kamatláb” megnevezés a pontos. A szövegkörnyezetből egyértelműen kitűnik, melyikről van éppen szó.

3. Futamidő

A betét lekötése és lejáratá vagy a hitel felvétele és szerződés szerinti visszafizetési időpontja közötti időtartam. Hasonló értelemben hasz-

nálatos például az értékpapíroknál, lízingkonstrukcióknál is.

4. Likviditás

Azt az eszközt nevezzük likvidnek (legyen az pénzügyi vonatkozású vagy bármilyen más), ami azonnal hozzáférhető és pénzért, veszteség nélkül értékesíthető. A leginkább likvid eszköz maga a pénz, jóval kevésbé likvidek például az ingatlanok.

5. Kockázat

A kockázat egy esemény bekövetkezte körüli bizonytalanság.

6. Állampapír

Az államnak is – ahogy például egy háztartásnak is – vannak kiadásai és vannak bevételei. A háztartáshoz hasonlóan, ha a bevételi oldal kisebb, az állam is kénytelen hitelt felvenni, amelynek elsődleges formája az állampapír kibocsátás. Az állampapírok két legjellemzőbb fajtája a kincstárjegy és az államkötvény. Aki – legyen az magán-személy, vállalkozás vagy külföldi – állampapírt vásárol, lényegében ő maga az államnak nyújt hitelt. Az állampapír visszafizetését az állam garantálja. Az állampapírok kibocsátásával a deficit – pénzügyi hiányos – állam plusz, de visszafizetendő forráshoz jut. Amikor arról hallunk, hogy milyen jó volna, ha minden, ami amúgy pénzbe kerül, ingyenes lenne vagy kevesebbe kerülne, és az állam támogasson meg mindent a közlekedéstől kezdve az energiáig, gondoljunk arra, hogy az államháztartás sem más, mint egy (jó nagy) családi háztartás, és ahol kiadás van, ott előtte bevételnek is kell lenni. Tudatosuljon, hogy ha állami támogatásokról beszélünk, ez azt is jelenti, hogy ezekhez a bevételi oldalt is hozzá kell igazítani (például az adókat).

7. EBKM – Egységesített betéti kamatláb-mutató.

Az adott betét egy évre vonatkozó hozama. Talán legfontosabb funkciója, hogy biztosítja az összehasonlíthatóságot a többi betéttel.

8. EHM – Egységesített értékpapírhozam mutató

Az adott értékpapírba történt befektetés egy évre vonatkozó hozama. Itt is kiemelhető az összehasonlíthatósági funkció.

9. Valamit valamiért

Nincs ingyen ebéd. Nincsen rózsza tövis nélkül – meg hasonló ilyesmi okosságok.

10. Referenciahozam

Más néven: benchmark hozam. Azt jelzi, hogy ha ide fektettük volna be a pénzünket, mekkora hozamot értünk volna el. A pénzügyi intézményeknek kötelezően fel kell tüntetniük az EBKM-et, EHM-et, az állam pedig naponta publikálja az állampapírok referenciahozamait.

11. Kivétel erősíti a szabályt

Tótfalusi István: Idegen idézetek szótárából

12. Referencia kamat

Ez egy publikus kamatláb – például LIBOR¹⁵, EURIBOR¹⁶, BUBOR¹⁷, jegybanki alapkamat¹⁴ –, amely a kamatmérték alapja. A szerződésben meghatározott időpontokban a kamat a referencia kamatláb megváltozásakor azzal párhuzamosan mozogva szintén megváltozik.

13. Árfolyamkockázat

Külföldi valutába történt befektetéskor az illető valuta és a hazai valuta árfolyamviszonyának változásából származó kockázat. Ezt a kifejezést alkalmazzuk akkor is, ha valamilyen, árfolyammal rendelkező értékpapírba, például tőzsdén jegyzett vállalat részvénybe fektetünk be.

14. Jegybanki alapkamat

Az MNB által a bankok betéteire alkalmazott kamat, amely irányadó a bankok egyéb ügyleteire is.

15. LIBOR

Londoni, bankközi – a bankok egymás közötti ügyleteinél – használt kamatláb. Devizahitelek-nél irányadóként nálunk is alkalmazzák. Az erre rakódó felárat ún. „bázispont”-tal jelölik a bankok, például LIBOR + 40 bázispont 0,4%-kal magasabb kamatot jelent a LIBOR-nál.

16. EURIBOR

A frankfurti bankközi piacon jegyzett kamatláb. A magyar pénzintézetek is ezt használják viszonyítási alapnak euró (EUR) hitelek esetén.

17. BUBOR

Lényegében az előbbiek magyar megfelelője. Budapesti bankközi, referencia jellegű kamat. Egyes forint alapú hiteleket is ehhez viszonyítanak.

A bankok

(A bank⁵ szót most az egyszerűség és közérthetőség kedvéért használjuk. Pontos elnevezése „hitelintézet” lenne, mivel maga a „bank” szó is egy hitelintézeti fajtát⁵ jelöl. A hitelintézetek közé nem tartozik a bele a speciális feladatokat ellátó MNB.)

Az az igény, hogy az időszakosan fel nem használt pénzünk ne veszítsen az értékéből (infláció¹: <http://www.ksh.hu>²), sőt ha lehet, még gyarapodjon is, szinte természetesnek mondható igény. Valakinek tehát oda kell adnunk, olyasvalakinek, akinek szüksége van rá, és aki aztán a megbeszélt időpontban vissza is adja.

Képzeld el ezt a helyzetet. Ott állunk élő kérdőjelként, kezünkben a megtakarított pénzünk³, és találnunk kell valakit, aki megfelel a feltételeinknek. Ezek a feltételek pedig elég érdekesek. Egyrészt ennek az illetőnek legyen szüksége pénzre. Ha szüksége van, annyi pénzre legyen szüksége, amennyi éppen nekünk van, se többre, se kevesebbre. Ha kevesebbre lenne szüksége, akkor nekünk újabb klient kéne találni a maradék pénzünk kölcsönadására, ha pedig az illetőnek lenne kevés a mi pénzünk, akkor kár is lenne odaadni, nem tudná megvalósítani az elképzelését, ami legyen, mondjuk egy szép vállalkozás, például egy perecüzem létesítése. Akkor sem jön össze az üzlet, ha a felek eltérő időszakokban gondolkoznak: nekünk pár hónap múlva újra szükségünk lenne a pénzünkre, üzleti partnerünk ellenben években gondolkodik. Ha mindez még stimmel is, nekünk nagyon tudnunk kell, kire bizzuk a pénzünket, milyen üzleti vállalkozáshoz adunk kölcsön, ha viszont is szeretnénk látni. Ez pedig azt feltételezi, hogy nemcsak jövőbeli perec-bizniszben utazó adósunkat kell ismernünk (becsületes?, visszaadja?, nem adja?, elgépezi?, elissza?, látott már egyáltalán peracet életében?, hát peracüzemet belülről? és egyéb ilyen fontosak...), hanem teszem azt a perackészítés és perac-kereskedelem kérdéseiben is otthon kell lennünk. Réális-e az üzleti elképzelése? Szereti-e a magyar ember a peracet? Eleget lehet majd eladni? Különben a pénzünk szempontjából igen kockázatos ügyletbe keveredünk, mert a peracet ugyan ő csinálja – ha csinálja –, csak hogy a mi pénzünkön. Aztán vagy összejön, vagy nem, és ha nem, akkor nem perac lesz belőle, hanem bukta. Mármint, hogy pénzügyi.

Azt hisszük, elég érzékletes volt a példa ahhoz, hogy ráébredjünk: ezek a feltételek nemcsak időigényesek, hanem meg is haladják ismereteinket. De semmi baj, ennek a problémának a megoldására állnak rendelkezésre a bankok.

Mert a bankok elfogadják a pénzfelesleggel rendelkezőktől az összegeket (betétgyűjtés), és eljuttatják a pénzhíányos helyzetben levőkhöz (hitelezés). Ez a két alapvető tevékenységük, amely kiegészül még kettővel, amelyek közül az első alapvető, a második pedig inkább még fejlődő: a pénzforgalmi szolgáltatásokkal (melynek keretében gondoskodnak a pénz egyik bankból a másikba, az egyik ügyfél számlájáról a másik ügyfelére történő „utaztatásával”), valamint saját betétjein kívül más pénzkötési lehetőségek kínálásával, a befektetési tevékenységgel is. E négy legfontosabb szolgáltatáson kívül a bankok számos egyéb tevékenységet is végeznek (elektronikus szolgáltatás, kártyák, pénzváltás, széfszolgáltatás stb.), amelyeket a működésüket szabályozó, a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996.évi CXII. törvény meghatároz.

Miért, mit tud a bank, amit csak ő tud?⁴ A bank, ez a speciális üzem, képes megoldani a korábban leírt problémát: gyakorlatilag értékhatár nélkül elfogad és

kikölcsönöz pénzeket, a sok kisebb betét mellett is képes nagyobb összegű hitelek nyújtására. Nem jelent számára problémát az sem, hogy a rövidebb időtartamokra elhelyezett betétekből hosszabb lejáratú hiteleket nyújtson. Gyakorlatilag levette a vállunkról a terhet, akár betétesek vagyunk, akár hitelt veszünk fel, hiszen a betétes sem tudja, hogy az ő pénzét történetesen melyik hitelhez használták fel, és ez pont így igaz fordítva, a hitelt felvevő szempontjából is. A bank tehát átvállalta a két szereplő közötti közvetítést, sőt még ennél is többet: átvállalta a betétesnek a kölcsönzésből származó kockázatát. Ezért is mondják, hogy a bank igazából egy kockázattal kereskedő vállalkozás, amely működésének az alapja a bizalom: az emberek rá merik bízni a pénzüket. Bizalom kell tehát a pénzhasználathoz (emlékeztek még erre?), bizalom kell a bankokhoz. (Hittük volna, hogy a száraz, tárgyilagos és logikus pénzügyeknél két ilyen alapvető fontos dolog is az erősen szubjektív bizalomra épül? Pedig így van.)

Kinek a pénzével dolgozik tehát bank? A sajátjával? Dehogy! Kétségtelen, hogy egy bank alapításhoz jócskán kell pénz (törvény szerint legalább 2 milliárd forint, de a mai versenyben csak ekkora tőkével kár lenne belefogni, tessék még egy kicsit spórolni hozzá). Ennek a saját tőkének a legnagyobb része felhasználódik magának a banküzemnek a felépítésénél, az irodák, a berendezések, a számítástechnikai háttér és a kapcsolódó licencek megvásárlására, úgyhogy ebből a bank „megélni” már nem tudna. Kinek a pénzével dolgozik tehát? Hát a mi pénzünkkel, a betétesek pénzével, a tőlük átvállalt kockázattal!

Igen ám, de ha a bank az átvállalt kockázattal kereskedik, őt nem érhetik kellemtelen meglepetések? Mi van a visszafizetéssel? Honnan tudja a bank, kinek szabad odaadni kölcsönbe a pénzüket, és mi történik, ha mégsem fizetnék vissza? Ezek jó kérdések, de korrektül megválaszolhatóak – és ennek jegyében térünk át a következő probléma megválaszolására: mitől biztonságos a bank? Mert az.

Emlékeztető

1. Az infláció

Az infláció az árszínvonal tartós emelkedését jelenti. Az inflációt úgynevezett árindexekkel mérik, amelyek gyakorlatilag az előző időszak, év árait hasonlítják össze a jelenlegi árakkal. A sokfajta árindexből (beruházási árindex, termelői árindex, kiskereskedelmi árindex stb.) az infláción leginkább a fogyasztói árak változását mutató fogyasztói árindexet értik.

2. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

A Központi Statisztikai Hivatal (<http://www.ksh.hu>) a kormány közvetlen felügyelete alá tartozó, szakmailag önálló, országos hatáskörű intézmény. Az ország társadalmi és gazdasági

helyzetére, népességének alakulására vonatkozó hivatalos adatokat a KSH teszi közzé.

3. Megtakarított pénz

A megtakarítás a jövedelem fel nem használt, félretett része, az öngondoskodás egyik fajtája. Egy 2007 tavaszán végzett felmérés szerint a magyar lakosságnak csak a 22%-a rendelkezik valamilyen megtakarítási formával (arany, műtárgy, egyéb vagyontárgy, deviza, ingatlan, részvény, állampapír, egyéb értékpapír, vállalkozásban tulajdon, bankbetét, megtakarítás célú életbiztosítás, készpénz).

4. Mit tud a bank?

A bank alkalmas arra, hogy a sok, de rövid lejáratú és kisebb összegű betétekből is hosszú lejáratú, nagyobb összegű hiteleket nyújtson, és egyben átvállalja a visszafizetés kockázatát

is. Döntő mértékben a bankok végzik a gazdasági szereplők között a pénzáramlás lebonyolítását is.

5. A bank és a hitelintézetek fajtái

A hitelintézeti szektor szereplői különféle jogosítványokkal rendelkeznek. A legtöbb szolgáltatást az úgynevezett „bank”-ok végzik, ennél korlátozottabbak a lehetőségei a szako-

sított hitelintézeteknek (itt szerepelnek például a lakás/ingatlan finanszírozásra specializálódott lakás-takarékpénztárak vagy az állami gazdaságpolitikai célokat szolgáló Magyar Fejlesztési Bank is), míg a takarékszövetkezetek és hitelszövetkezetek egy-egy kisebb földrajzi körzet, elsősorban lakossági ügyfelei részére végeznek korlátozott szolgáltatásokat.

A bankba tett pénz biztonsága

Maradva az előző fejezetben leírt példánál, ha történetesen mi közvetlenül adnánk kölcsönt annak a bizonyos perecgyáros embernek, ha a perec-projekt befuccsol, nézhetünk a pénzünk után. Tétélezzük fel, hogy a bank – ahová mi végül betétesként betettük a pénzünket – nyújt hitelt ugyanennek a később fizetési problémás perecesnek, és ő sem kapja vissza a pénzét. Mi történik ekkor a mi betétünkkel? Elbukjuk talán? Nem. Semmi különös sem történik. Miután a bank nemcsak egy ügyfelének ad hitelt, hanem soknak, ha azok közül valamelyikkel fizetési problémák is adódnak, a jól működő többiek kompenzálni tudják a pillanatnyi hiányt: ez a diverzifikáció¹, a bank első biztonsági vonala.

Persze, ha valaki tényleg nem képes fizetni, attól még egy bank sem tudja behajtani a pénzt. Mi történik ekkor, hiszen ez a pénz nem a bank pénze volt, hanem a betéteseké! Valaki közülük csak búcsút mondhat a pénzének?

Dehogy. A bank, miután hivatásszerűen foglalkozik a pénzügyi közvetítéssel, fel van készítve ezekre a kellemetlen helyzetekre, és már a pénz kihelyezése előtt különböző biztosítékokat, köznapiabbnévén fedezeteket² is kért a hitel felvevőjétől. Ezek többnyire olyan ingó, ingatlan, személyi vagy pénzügyi természetű dolgok, amelyekből – jó esetben – megtérül a hitel összege, a betétet tehát nem éri kár. Ez is a bankba tett pénz biztonságosságát erősíti.

De ne tétélezzük fel ezt a kellemetlen helyzetet – vagy miért is ne? Nemegyszer éri a támadás a bankszektort: mintha szándékosan arra játszanának, hogy elvegyék a szegény kisemberek lakását. Ez a szöveg ugyan jól mutat a bulvársajtóban az ország-szerte világhírű sztárocskák legújabb szívtipró kalandjai mellett, de egysze-

rően sületlenség. A bankok pénzzel kapcsolatos dolgok intézésére szakosodott vállalkozások, így számukra profilidegen, bár kényszerűségből mégiscsak alkalmazott dolog, mondjuk az ingatlankezelés³. (És ne feledjük: a mi pénzünk, a betétesek pénzének a biztonsága érdekében teszik meg ezeket a kellemetlen kényszerlépéseket!) A bankok pénzt adnak kölcsön és pénzt is várnak vissza: ez az alaphelyzet. Pénzért pénzt, és pont. Minden mást, lakást, ingatlant, autót, gépet stb. csak külön feladatot jelent pénzzé tenni, nem is beszélve azokról az időigényes jogi és egyéb eljárásokról, amelyekkel ilyenkor végig kell csinálni. És a bankok ezt nagyon nem szeretik csinálni. Tényleg! Mert macerás.

A kellemetlen helyzetek megoldása helyett a bankoknál is célszerűbb a megelőzésre helyezni a fő hangsúlyt, és ez az újabb védővonal, amellyel a betétesek pénzére vigyáznak. Ez pedig a szakértelem, amelyet egyre inkább és egyre magasabb színvonalon követelnek meg a bankban dolgozóktól. A számos gazdasági iskola, felsőoktatási intézmény mellett a bankosok – és leendő bankosok – legismertebb képzési helye a legkülönbözőbb szintű és témájú képzéseket kínáló Nemzetközi Bankárképző Központ Zrt. (<http://www.bankarkepzo.hu>), ahol a tanfolyamok közül válogatva még az érdeklődő amatőrök is bővíthetik pénzügyi ismereteiket.

A pénzügyi szektor működése létfontosságú az ország szempontjából is, mert katasztrofális következményekkel jár, ha meginog a belföldi vagy külföldi bizalom a bankokban. Ennek megelőzésére a törvényhozás is megtette a magáét; és ez a következő biztonsági háló a bankok működésére. A bankbiztonságot a bankalapításhoz és működtetéshez megfelelően nagy tőkeerőt előíró, és különböző technikai előírásokkal is jól irányító jogszabályok garantálják, emellett számos intézmény ellenőrzi a bankok működését, amelyek közül leginkább közismert a „bankfelügyelet”, hivatalos nevén Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete⁴ (<http://www.pszaf.hu>). E külső ellenőrzés mellett a jogszabályok meghatározott tartalmi követelményeket írnak elő a napi biztonságot szolgáló banki belső szabályzatokra⁵.

Összegezhetjük tehát, hogy a bank, kockázattal kereskedő vállalkozás, így nála a kockázatok felvállalása mondhatni teljesen természetes és elkerülhetetlen. A kockázattal tehát szembe kell néznie, de miközben mindent megtesz annak érdekében, hogy a dolgok rendben menjenek, ha mégis bekövetkezik egy nem kívánt fejlemény, fel van készülve annak kezelésére és a veszteség minimalizálására. Nem ok nélkül hisz a bank abban, hogy a hitelként kihelyezett pénzt viszontlátja: a hitel szó franciául „crédit” angolul „credit”, olaszul „credito” amelyek mind a „hinni”, „credo” szóból származnak, ugyanúgy mint például a katolikusok hitvallása a Credo, magyarosítva a Krédó, azaz a Hiszekegy... A hasonlat talán profán, de a bankok esetében ez a megtérülésben való hitet jelenti.

A pénz, a bank és most a hitel is: hát nem érdekes, mennyi minden működik a pénzvilágban azzal, hogy hisznek benne?

Mindezek mellett az állam nem elégedett meg a már eddig felsorolt biztonsági védvonalakkal, hanem külön, a betétesek védelme érdekében létrehozta az Országos Betétbiztosítási Alapot⁷ (OBA – <http://www.oba.hu>), amely a bank fizetési-képzetlensége esetén garantálja (bankonként és betétesenként 1 millió forint betétösszegig 100%-ban, az e fölötti összegrészt 90%-ban, de legfeljebb mindösszesen 6 millió forintos kifizetést vállalva) a betétesek kártalanítását.

Bátran állíthatjuk, hogy Magyarországon a bankrendszer biztonságos. Bankcsődről az Ybl Bank 1992-es esete óta nem beszélhetünk. A neccesen indult Agrobank történet a Mezőbankkal való fúzióval zökkenőmentesen lezajlott, és azóta a nagyobb

port kavart 1997-es Postabank ügy volt csak terítéken, ahol klasszikus fizetőkép-
telenségről szó sem volt és egy betétes sem veszítette el a pénzét. Más kérdés, hogy
a pénzügyekben kevésbé járatos és rémhírekkel megijesztett tömegek látványos sor-
baállásokkal rongálták a higgadt ügyfelek idegeit. Ugyanígy nem jártak betétes
veszteséggel a K&H Bank egyik vezetőjéhez köthető ügyletek, a jelenleg is bírósági
szakaszban levő ügy, hasonlóan az alkalmoszerűen előforduló bankrablásokhoz.
Ráadásul, ha pozitívan közelítjük meg ezeket – és miért ne tegyünk így –, ezek is
inkább a bankba tett pénzek biztonságát igazolják: történnek is ilyen jellegű ese-
mények, és lám, a megfelelően tőkeerős és szigorúan szabályozott bankrendszer a
benne megbízó betétesek károsodása nélkül képes kezelni a felmerülő problémákat.

Emlékeztető

1. Diverzifikáció

A szó „bővítés, szétterítés”-t jelent. Jelen eset-
ben ezzel a szóval utalunk arra, hogy a bank az-
által is biztonságos, hogy mivel számos különbö-
ző ügyfélnek nyújt hitelt, mérsékli az egyedi vis-
zsfizetések kockázatát.

2. Fedezetek, biztosítékok

Ahogy már írtuk: a bank pénzt ad és pénzt is vár
vissza. A hitelek visszafizetésének elsődleges for-
rása tehát az ügyfél valamilyen pénzbevétele: la-
kosságnál elsősorban a munkabér, vállalatoknál
az árbevétel. Ezt egészítik ki a bankok egyéb, le-
hetőleg az előzőektől független biztosítékkal,
amelyek érvényesítésére akkor kerül sor, ha az
elsődleges forrás nem lesz elégséges. A biztosíté-
kok lehetnek tárgyi jellegűek (ingatlan, autó, gép
stb.) vagy személyi jellegűek (kezesség, bankga-
rancia stb.). Ezek a biztosítékok alkotják a hitelek
visszafizetésének másodlagos forrását.

3. A bank nem lehet ingatlangyűjtő vállalkozás

Törvény (1996. évi CXII törvény 84.§.) korlátoz-
za, hogy a bankok tulajdonában mennyi ingat-
lan lehet, és azt is előírja, hogy a banknak a te-
vékenysége során megszerzett ingatlanokat há-
rom éven belül el kell adnia.

4. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF)

A PSZÁF (<http://www.pszaf.hu>) az Európai
Unió felügyeleti közösségének tagjaként biztosít-
ja a hazai pénzügyi piacok megbízható, folyama-
tos és átlátható működését. Erősíti a beljük ve-

tett bizalmat, előmozdítja a tisztességes versenyen
alapuló fejlődésüket, védi a piaci szereplők jogos
érdekeit. Szolgálja a fogyasztói döntések kockáza-
tának csökkentését a szükséges információk hoz-
záférhetőségének biztosításával, és aktívan részt
vesz a pénzügyi bűnözés visszaszorításában.

5. Előírt szabályzatok

A bankoknak nagyon sok, precíz szabályzat be-
tartásával kell biztosítaniuk prudenciális tevé-
kenységüket⁶, a fő tevékenységeket leíró Üzlet-
szabályzatok (betét, hitel, pénzforgalom, kártya
stb.) mellett.

6. Prudenciális tevékenység

Ez a bankok működési alapelve. A túlzott koc-
kázatvállalást vagy az ügyfelek pénzével való
hazardírozást törvény tiltja (1996. évi CXII. tör-
vény 70. §). „A hitelintézet a prudens műkö-
désre vonatkozó előírások betartásával úgy kö-
teles a rábízott idegen – és saját forrásokkal
gazdálkodni, hogy folyamatosan fenntartsa
azonnali fizetőképességét (likviditását) és
mindenkori fizetőképességét (szolvenciáját).”
A prudens szó jelentése: óvatos, megelőző,
odafigyelő, körültekintő.

7. Az Országos Betétbiztosítási Alap – OBA
Piacgazdaságokban a betétbiztosítás fontos in-
tézménye a bankrendszernek, ugyanis a banko-
kat sem kerüli el a csőd veszélye. Egy hitelinté-
zet bukásának az egész nemzetgazdaságot érin-
tő, súlyos következményei lehetnek, s ezért min-
den országnak érdekében áll, hogy megőrizze
bankrendszere stabilitását, a hitelintézetek irán-
ti bizalmat, egyebek mellett a betétbiztosítás in-
tézménye révén.

A pénzügyi bűnözés és a pénzmosás¹

A bűnözés mindenhol jelen van, ahol a legálisan elérhető jövedelmek többszörösét lehet elérni, lehetőleg messze elkerülve a becsületes munkavégzéssel járó napi robotot és fáradtságot. Ez alól természetesen nem lehet kivétel a bankszektor sem. Ne hunyjunk be szemünket, olyan nincs, hogy a bankokban csupa acélos jellemű Grállóval dolgozik: mindenhol előfordulhatnak megvesztegethető vagy saját zsebre játszó munkatársak². Ezek leleplezése és megfelelő helyre juttatása elemi érdeke a bizalmi elvre épülő banki világnak.

De még a teljesen becsületesen működő banküzem sem kerülheti el azt, hogy bűnözők ne használják fel saját céljaikra; szerencsére, a ritka kivételtől eltekintve, az elsöprő többség becsületesen működik, és ez nem ködösítés, hanem megint csak a sokat emlegetett logikus valóság: ha nem így lenne, meghalna a bizalomra épülő bankszektor. Gondoljunk csak bele, hosszú távon és tömegével ugyan ki bízná rá a pénzét nem megbízható cégekre, igaz? Szóval, a bűnözők azért megpróbálkoznak, hogy bankokat a maguk céljára felhasználják. Például pénzmosásra.

A dolog tipikusan úgy indul, hogy a bűnözési tevékenység következtében az illegális bevételek leginkább készpénzben jelennek meg (a rablás, kábítószer kereskedelem, prostitúció stb. készpénzes műfaj). Ennek a pénznek csak akkor van értelme, ha valahol fel lehet használni, és a bűnözői körök mindig is törekedtek arra, hogy törvénytelen ügyleteikből származó pénzek valahol majd tisztességes és jó hírű cégekben, beruházásokban landoljanak. Eerre pedig a nagy mennyiségű készpénz a legkevésbé sem alkalmas. Magyarul, az a cél, hogy a sötét pénzek fehéredjenek ki. Ez az eljárás a pénzmosás, amely során több fázison keresztül válhat az illegális pénz legálissá.

Pénzmosást el lehet követni készpénzzel, hitelfelvétellel, tőkebefektetéssel, különféle vállalkozások működtetésével és még számos módon, amelyek bemutatása mesze meghaladja ennek az ismertetőnek a kereteit, de talán a legkönnyebben bemutatható módszert nem felesleges megismernünk. Nézzük hát!

A bűnözésből keletkező készpénzt először el kell helyezni valamelyik bankban. Mivel nagy mennyiségű készpénz gyanút ébresztene, erre a célra a bűnözők gyakran hamis igazolvánnyal a bankokban számlát nyitó, munkanélküli, vagyontalan hajléktalanokat bérelnek fel, akik egy jobb kinézetű ruháért, kisebb összegekért felvállalják a rájuk bízott feladatot, és természetesen sosem fognak emlékezni megbízóikra. Ez az az első lépés.

Másodikként a pénzmosók iparkodnak még ezt a vékony azonosíthatóságot is összekuszálni. Nem hagyják sokáig pihenni a bankszámlán a pénzt, hanem szanaszéjjel elutaltatják más bankokba, más bankszámlákra, belföldre és külföldre egyaránt, és bíznak abban, hogy a bankszektorban naponta lezajló milliányi művelet között nem lesznek feltűnőek ezek a tételek. És ha már így szétterítve sikerült észrevétlenül átmozgatni a pénzeket, következhet a végső fázis: ezekről a látszólag független bankszámlákról végül átutaltatni a pénzt arra a legális és valamely látszólag törvényesen működő vállalkozás vagy személy számlájára, ahonnan aztán, mint legális, bankban levő pénzként minden gyanú nélkül részt vehet a gazdasági folyamatokban: a pénz kifehéredett.

Ne aggódjunk azon, hogy bűnözőinknek mennyi pénzébe és fáradtságába kerülhet ennek a sorozatnak a végrehajtása, és ugyan mi marad nekik a végén, szegények.

Származzon az a pénz lopásból, betörésből, erőszakos bűncselekményekből, kábítószerekből vagy prostitúcióból: ezeken a tevékenységeken akkora a haszon (de engedjétek meg, hogy ezek cash flow-ját³ azért ne elemezzük), hogy a sok meg- és lefizetett közreműködő ellenére bőven marad belőle a végére is. Nagy tehát a kísértés, de aki szereti a friss levegőt és azt nem a napi séta keretében a börtönudvaron szeretné beszippantani, véletlenül se keveredjen ilyen ügyletekbe, mert nyugodjon meg: ha kitör végül valami „balhé”, rutinos társai ügyis mindent rá fognak kenni.

És kiderülhet! A bankok (mellettük például a Posta, a biztosítók, a könyvvizsgálók, a kaszinók, a nemesfém-kereskedők, az ügyvédek stb.) számára ugyanis szigorú kötelezettségeket ír elő a pénzmossásról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény, külön kiemelőként talán az ügyfél-átvilágítási kötelezettséget⁴ és a bejelentési kötelezettséget⁵. Ez esetekben felmentést kapnak a banktitok⁶ megtartási kötelezettségük alól is. Elmulasztása büntetőjogi következményekkel jár, úgyhogy ezt a bankok nemigen vállalják fel.

De hogyan lehet felismerni, ha az embert valami ilyesmibe akarják belevinni? Egyszerű: látszólag valami apróságért nagy pénzt kínálnak. Semmiért valamit? – egyből ébresszen gyanút, hogy az ügy nem lehet teljesen kerek! Például, ha arra kér valaki, hogy mivel neki sajnos nincs bankszámlája(!), hadd rakja be hozzánk a pénzét, csak pár napra, és fizet is érte egy jelentős összeget. Már megint az egyszerű józan gondolkodás és logika! A számlanyitás manapság gyakorlatilag ingyenes. Havi díja pár száz forint. Gondoljunk el gyorsan: miért fizetne valaki ezért többet, ha csak nincs valami hátsó szándéka? Azt javasoljuk, legyünk óvatosak a tuti nagy bulik és kockázatmentes homályos üzletek hallatán, és hallgassunk a saját józan eszünkre! És nem csak ezzel összefüggésben, hanem egyébként is mindenképpen megszívlelendő az, amit az 1848-as reformpolitikus, gróf Teleki László írt (történetesen Kossuth Lajos egyik szárnyaló beszédét hallgatva, bár az ilyesmi manapság is aktuális lehet, lévén a szárnyaló beszédek magaslatán mai népvézereinket sem igen kínozza a légszomj): „Nagyra tudom becsülni mások esztét, de soha olyan nagyra nem, hogy a magamét ez okon feleslegesnek tarthatnám.”

5

Emlékeztető

1. Pénzmossás

A Btk. (az 1978. évi IV. a Büntető Törvénykönyvről szóló törvény) 303. § (1)-a kimondja: „Aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja, a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” A törvény nem tartalmaz értékhátart a pénzmossás elkövetésére.

2. Saját zsebre játszó munkatársak

A már idézett törvény szerint: „A büntetés két

évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmossást pénzügyi intézmény... stb., ... tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként követik el.”

3. Cash flow

Szó szerinti fordításban „pénzáram”. A cash flow egy adott időszakra vonatkozóan egy háztartás, vállalkozás stb. pénzállományának változását mutatja. Példaként vegyünk egy sörözőt: reggel nyitáskor is van valamennyi pénz a kasszában, napközben fizetni kell az árukért (cash out), és jönnek a bevételek az eladott kriglik után (cash in) is, és este is van valamennyi pénz a kasszában. A nyitás és a zárás közötti pénzforgalom maga a cash flow.

4. Ügyfél-átvilágítási kötelezettség

A bank köteles üzleti kapcsolat létesítésekor, 3 600 000 Ft-ot meghaladó megbízás (pénzváltóknál 500 000 Ft fölötti pénzváltás) végrehajtása előtt és más, a törvény által meghatározott esetekben az ügyfelét ún. „átvilágítani”, ami gyakorlatilag adatfelvételt jelent.

5. Bejelentési kötelezettség

A pénzmossásra utaló adat, tény vagy körülmény esetén a bank köteles az ügyfelet haladéktalanul az előbbi értékhatárokról tekintet nélkül azonosí-

tani, illetve a pénzmossás gyanújáról az ezügyben illetékes Vám és Pénzügyőrséget értesíteni.

6. A banktitok

Banktitok minden olyan, az egyes ügyfelekről a bank rendelkezésére álló tény, információ vagy adat, amely ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik.

A hitelekéről

A bankok a pénzügyi közvetítésből élnek: azért gyűjtik össze betétek formájában a megtakarításokat, hogy azokat hitelként kihelyezzék. Nyújtanak hitelt az államnak, vállalatoknak, lakosságnak, rövid lejáratút, hosszú lejáratút, nagy pénzeket és kicsiket is, olcsó kamat támogatottakat és drága személyi hiteleket; a mi szempontunkból legyen mindez most másodlagos, és helyezzük arra a hangsúlyt – ha már a betéti oldalon ezt már az előbbiekben megtettük – milyen elveket kövessünk a hitelfelvételnél. Ugyanis a hitelnek van egy kellemetlen tulajdonsága: vissza kell fizetni, különben leverik – ha talán nem is szó szerint – rajtunk. És erre bizony már a felvételnél kell felelősen készülni, mert nem hivatkozhat senki sem arra, hogy ő csak hagyta magát rábeszélni és igazából nem is akarta, de ha már annyira forszírozta a bank, hát akkor hadd legyen; meg hogy az okosabb enged... A korábbiakból már tudhatjuk, a bank mindent meg fog tenni azért, hogy kikölcsönzött pénze maradéktalanul visszaérkezzen. Ha a hitelfelvétel előtt áttekintjük a helyzetünket, sok felesleges kellemetlenséget takarítunk meg magunknak. (Az alábbi szempontok átgondolása elsősorban a nagyobb összegű, például gépkocsi vagy lakás vásárlásához nyújtott kölcsönöknél érvényes, de a kisebb hiteleknél is szabály: addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér!)

Mekkora adósságot vállaljunk, tehát? Bár ennek a fejezetnek az elején valami olyasmiről írtunk, hogy bank annak ad inkább hitelt, akinek igazából nincs is szüksége rá, azért a helyzet nem ennyire szomorú. Bármelyik bank honlapján vagy információs szolgálatán percek alatt kiszámíthatjuk, hogy a jövedelmünk alapján mekkora hitelre és mekkora havi törlesztő részletre számíthatunk, de a banki szoftverek nem ismerik a mi költési szokásainkat. Csináljunk tehát egy kis költségvetést erről mi, vegyük bele milyen kiadásokról nem tudunk (például: étkezés, ruházkodás) vagy nem szeretnénk (heti mozi a haverokkal) a továbbiakban lemondani, állítsuk ezzel szembe a jövedelmeinket, és most nézzük meg, mennyi pénzünk marad a banki hitel törlesztésére – de ne centizzünk: bármikor lehet valami hirtelen kiadás, ami felboríthatja a pénzügyi tervünket.

A hitel felvételénél vegyük számba az összes felmerülő költséget, mert nem kell féltelnünk a bankok fantáziáját, ha valami plusz bevétel lehetősége látszik felcsillanni: a folyósítási jutalékot, a közjegyzői díjat (a nagyobb összegű hiteleket a bankok

közjegyző közreműködésével kötik meg), az ügyvédi munkadíjat és az államnak fizetendő vásárlási illetéket (ingatlan vételnél), értékbecslési díjat (a biztosítékként felajánlott ingatlanról) és speciális hiteleknél az egyéb közreműködő szakértők díjait.

Ha ezek után már megtudtuk a megfelelő hitel nagyságot, kezdődhet maga a hitelfajta „kitalálása”, a személyünkre és az adott hitelcélra igazítása. Mind a befektetéseknél, mind a hiteleknél is meg kell találnunk a nekünk legmegfelelőbb formát az optimális futamidővel, az esetleges támogatások, kedvezmények feltérképezésével, majd pedig a szükséges hitelkérelem benyújtása után kezdődhet a bankban a komplex hitelbírálat, amely gyakorlatilag három fő szempont alapján zajlik: a hitelfelvevő múltja és jövedelmi viszonyai, a hitelcél vizsgálata, valamint a biztosítékok, fedezetek vizsgálata.

A jövedelemvizsgálathoz az alkalmazásban levőknél a jövedelemigazolás csatolása, a vállalkozóknál pedig egyéb tényezők vizsgálata (vagyon helyzet, életmód, a vállalkozás bevételei, eredményessége stb.) szükséges. Nyilatkozni kell, illetve igazolásokat kell még bemutatni esetlegesen fizetendő gyerektartásról, kártérítésről, fennálló más hitelünkről (például áruhitel) is. A biztosítékként felajánlott ingatlan (vagy a hitelből megvett lakás) mellé helyszínrajzot vagy térképmásolatot (földhivatalnál beszerezhetőek), tulajdoni lapot kell csatolnunk, és a vizsgálatánál számíthatunk értékbecslő személyes megjelenésére is. Ne csodálkozzunk, ha az általa megadott értéket csak 20-40%-al csökkentve fogadja el a bank: tapasztalati tény, hogy a bedólt hitelek közül a bank rendelkezésébe került ingatlant ebben a kellemetlen szükséghelyzetben csak nyomott áron lehet értékesíteni, és a banknak levont tartozás után nekünk már semmi se marad. Ezért is érdemes alaposan megfontolni egy hitelfelvételt, nehogy elússzon a lakás vagy a nyaraló! Ez nemcsak akkor igaz, ha mi vagyunk a hitelfelvevők: alaposan gondoljuk meg, melyik megbízható rokonunk vagy barátunk hitelfelvétele mögé állunk a saját ingatlanunkkal! Az újságokban gyakran lehet olvasni olyan esetekről is, amikor megtévesztett, hiszékeny emberek néhány tízezer vagy százezer forintért cserébe idegen emberek hitele mögé biztosítéknak felajánlják a lakásukat, aztán pedig telesírják a nagyvilágot azzal, hogy a gonosz bank elvette tőlük – ésszerű gondolkodásra vall az, ha valaki azt hiszi, csak úgy, minden ellenszolgáltatás nélkül nyomják a kezébe azokat a pénzeket? Hogy csak úgy, pusztán formalitásból szükséges egy hitel mögé a banknak az ingatlan biztosíték? A pénzügyi világ nagyon logikusan működik, akkor is, ha mi esetleg nem² is...

A nagyobb összegű vagy államilag támogatott hitelek³ szükséges velejárója az önerő biztosítása, amelynek a mértéke a hitelösszeg 30-50%-a körül szokott mozogni, és ennek a meglétét is igazolni kell.

Az ügyfelekért folytatott verseny következtében létezhetnek olyan konstrukciók is, amelyeknél nem szükséges saját erőt biztosítani, csak hát akkor értelemszerűen nagyobb összegű hitelt kell majd törleszteniünk, és a biztosítékként felajánlott ingatlan értékének is nagyobbak kell lenni.

Ha a jövedelmünk, fizetési fegyelmünk (például az áram, víz, gázszámlák pontos fizetése), egyéb vagyoni és családi viszonyaink⁴ alapján megfeleltünk a bírálati szempontoknak, a hitelcél is támogatható⁵ a bank részéről, valamint meg van elégedve a felajánlott biztosítékkal is, akkor minden rendben van, hitelképesnek találtattunk. Csak idő kérdése és már alá is írtuk a hitelszerződést, megkaptuk a pénzt is, el is költöttük. Aztán következik a dolog kellemetlenebb része: vissza kell fizetnünk. És nem is akárhogy, hanem a szerződés szerinti időpontokban és összegekben. Merthogy nem ám összevissza, mert abból zűrök keletkeznek! Nagyon érdemes figyelni a hitelszerződések pontos teljesítésére is, mivel az ember hamar fel tud kerülni a bankok késedelmes adósait tartalmazó listára, a Központi Hitelinformációs Rendszerbe⁶ (KHR, korábbi nevén a Bankközi Adós- és Hitelinformációs Rendszer - BAR), amelyet a bankok mindig megnéznak, bármilyen üzletelésbe is akarunk velük kerülni. Az itt szerzett „népszerűségünk” hosszú időre biztosítva lesz: hiába törlesztjük utána az adósságunkat, a nevünk még öt éven át szerepelni fog ezen a negatív listán, aminek annyi következménye mindenképpen van, hogy utána vagy egyáltalán nem, vagy csak jóval drágábban juthatunk hitelhez, de még egy egyszerű számlanyitás is megnehezedik és megdrágul számunkra. Nem érdemes ilyesmivel szórakozni, mivel a tartozásunkat a bankok ügyis behajtják rajtunk, késedelmi kamatostól, eljárási díjakkal megfejelve. Maradjunk annyiban, hogy ez számunkra nem annyira jó üzlet... Ha tehát fizetési problémáink adódnának, jelezzük a banknak, és például a hitel átütemezésével kaphatunk haladékot.

Nem esett szó még egy nagyon fontos fogalomról, az ún. teljes hiteldíj mutatóról (THM)⁷. Ahogy a betéteknél az EBKM, úgy ez a szám, ez a százalékos érték mutatja meg a „hitel árát”, bár néhány költség még ebben a mutatóban sem szerepel. (A THM kiszámításának elve a pénz időértékéhez kapcsoló jelenértékre – PV, present value – épül; a pénz időértékével pedig korábban már foglalkoztunk. Aki kedvet érez hozzá, az Excel programban található függvények segítségével maga is nélkülözhetetlen kiszámolni a THM-et.)

Emlékeztetők

1. Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér!

Megnyugtatásul közöljük, hogy e fejezet szerzői ismernek ezen kívül még számos praktikus közmondást, de erősen visszafogják magukat.

2. Logikusan működik, akkor is, ha mi esetleg nem

A legenda szerint egy amerikai vasúti átjáró előtt a következő tábla áll: „Itt az expresszvonat óránkénti 100 mérföldes sebességgel halad át. Akkor is, ha Ön a síneken tartózkodik.”

3. Államilag támogatott hitelek

Gazdaságpolitikai, szociális, egészségmegőrzési célok elősegítése érdekében a magyar állam – és az Unió – támogatott hiteleket és egyéb hitelkonstrukciókat működtet, amelyek elnyerésére pályázni lehet, és amelyekről bővebb információt a kormány (www.magyarorszag.hu) vagy az egyes minisztériumok, intézmények honlapjain olvashatunk. Több száz pályázat tematikus összefoglalóját a negyedévente megjelenő Pénzforrás kiadvány, illetve a www.penzforras.hu honlap tartalmazza.

4. Egyéb viszonyaink

A hitelbírálatnál általában plusz pontokat adnak a házasságban élőknek. (Egyesek szerint ez az egyetlen előnye ennek az állapotnak.)

5. Támogatható hitelcélok

A bankok a hitelezési stratégiájuknak, illetve ugyanabba a szektorba vagy hitelcélra már eddig kiadott hitelek nagyságának, kockázatosságának stb. figyelembe vételével döntenek az általuk támogatható hitelcélokról. A bank nem fogja a hitelt megadni, ha úgy érzi, nem igazán ért az adott területhez, esetleg nincs tapasztalata ilyen jellegű hitelnyújtásban vagy talán már túlzottan is sok hitelt nyújtott ebben a témakörben (például mezőgazdasági finanszírozás vagy lakásépítés). Emellett bármennyire is biztos lenne a megtérülés és nagy a haszon, a bankok nem adnak hitelt törvénybe vagy jóerkölcsbe ütköző célokra.

6. Bekerülés a Központi

Hitelinformációs Rendszerbe (KHR)

Úgy kerülhetünk fel a KHR listára, ha például

a legkisebb összegű havi minimálbért meghaladó tartozással több mint 90 napon át késünk. Az is „kiharcolja” magának a listán való szereplés jogát, aki bankkártya használat során más személy személyazonosító vagy egyéb kódját, illetve más azonosító adatát használja fel.

7. Teljes hitelidj mutató

Rövidítve: THM. Százalékos formában, egy évre vonatkozóan megmutatja a hitellel kapcsolatban felmerülő összes kamat, díj, költség mértékét, amit a tőkeösszeg visszafizetésén túl meg kell fizetni, bár minden díjtételt a THM sem tartalmaz (például közjegyzői, szakértői díjak, prolongációs díj, késedelmi kamat stb.). A THM előre akkor sem számítható ki, ha a futamidő alatt a kamat mértéke megváltozik, de a más bankok konstrukcióival összevetve a fogyasztók számára így is elég jó összehasonlítási lehetőséget kínál. (Jó vagy nem jó: ennél jobb egyelőre nincs.)

A fizetési forgalom

Ha a bankokról szó esik, fő tevékenységeik közül elsősorban a hitelek, aztán a betétek, és csak ezek után a közérdeklődésben messze lemaradva kerülnek terítékre az ún. fizetési forgalmi kérdések. Erről sem árt tudni néhány dolgot, még ha a népszerűbb betét-hitel témákhoz képest rövidebb terjedelemben is.

Korábban már írtunk a bankszámlákról (hivatalos megnevezése, a „pénzforgalmi bankszámla” utal a funkciójára – pénzforgalom –, ez egyben meg is különbözteti az egyéb feladatra szolgáló számláktól – betéti, letéti stb. –, és a hétköznapi elnevezése egyszerűen csak „bankszámla” vagy „számla”). Feltételeztük, hogy ezt a fogalmat sem most hallja először az Igentisztelt Érettségiző Olvasó, de reméljük, néhány dolog, illetve megvilágítás talán nem lesz azért annyira unalmas.

Magyarországon a magánszemélyeknek nem kötelező bankszámlát nyitniuk, míg a tágabb értelemben vett vállalkozásoknak már igen. Hogy valakinek hány darab bankszámlája legyen, erre nézve korlátozás nincs, de mivel feleslegesen nem érdemes fizetni mégoly csekély számladíjat sem, érdemes megválasztanunk, hol legyen a számlánk. Hogy legyen-e egyáltalán? A munkahelyek döntő többségében ez már elvárás, de ha valakinek (például rendszeres) fizetési kötelezettségei vannak, és valamiért nem rabja a postán való sorbaállásoknak, feltétlenül érdemes legalább egy bankszámlával rendelkeznie. Nem célszerűtlen, ha az a bank vagy bankfiók nincs távol attól a helytől, ahol napközben tartózkodunk (a bankfiók nyitva tartása a szokványos munkaidővel azonos, a néhány napon tartott hosszabb nyitvatartási idők alatt rendszerint nagyobb a tömeg). Érdemes

még körülnézni, hol érzük el választott bankunk legközelebbi pénzkiadó bank automatáját is, lévén a saját bankunk automatáinak díjai rendszerint alacsonyab-
bak a többinél.

A bankszámla megnyitása a bankszámlaszerződéssel¹ kezdődik. A bankszámla-
szerződés alapján a bank végrehajtja a számlatulajdonosnak a pénz kezelésére, uta-
lására vonatkozó utasításait, cserében – és a szolgáltatásaiért járó díjon felül – a rá-
bízott összegeket használhatja: például hitelt nyújthat belőlük. Ahogy már írtuk, a
bankok számára igen értékes egy-egy új ügyfél becserkésésével megkötött bank-
számlaszerződés, és ezért hajlandóak áldozatot is hozni (például: akciós betét köte-
lező számlanyitással, minimálisan elvárt havi bankkártya forgalommal stb. egybe-
kombinálva). Az így ügyfélnek megnyert számlatulajdonos nagyjából már „zsákban
van”: meg lehet ismerni pénzügyi szokásait és megbízhatóságát, hírlevelekkel, tele-
fonos megkeresésekkel, személyre szabott hitelek, bankkártyák, szolgáltatások fel-
ajánlásával újabb termékek megvételére lehet serkenteni az igen tisztelt kuncaftot.

A számlák funkciója alapvetően a pénzforgalom lebonyolítása. A számlára ér-
kezhet pénz (befizetés, beszedési megbízás vagy inkasszó² folytán), és el is kerülhet
onnan (pénzfelvétel, átutalási megbízás³ alapján). Ezek a pénzforgalmi bankszám-
lákön végezhető alapvető műveletek, amelyek számos egyéb válfaja is létezik. Ha
számlát nyitunk valamelyik bankban, a korábban írt közeli elhelyezkedési szem-
pontokon túl a pénzforgalmi igényeinknek leginkább megfelelő bankot és számla
csomagot⁴ válasszunk! A legalapvetőbb csomagok havi díja egy-kétszáz forint és
nyitási díj sincs általában, de mindig figyeljünk a készpénzes forgalomra: befizeté-
sért általában még nem kell fizetnünk, de készpénzes felvételkor elég vastagon fog
a bankok ceruzája⁵. Próbáljuk fizetési kötelezettségeinket átutalással vagy bankkár-
tyával rendezni!

A bankszámlák díjai a megtakarított szabadidőhöz képest általában nem jelentő-
sek, de arra nagyon érdemes figyelniük, mennyi is legyen a rajtuk „forgalmon kí-
vül” tartott pénz. Abban egységesek a bankok, hogy ezekre az összegekre szinte em-
lítésre sem méltó kamatokat fizetnek, de egyre több bank kínál a folyószámla fel
nem használt részére magasabb kamatozású lekötési lehetőségeket. (A bank persze
eközben azért titokban szívja a fogát, mert ez neki a korábbiakhoz képest mégis-
csak veszteség, és mert eddig szépen keresett az alacsony kamatozású folyószám-
lákön levő pénzek és a magas hitelkamatok közötti különbségen, de még mindig
jobban jár, mintha a tartósan baleknak nézett ügyfél felbőszül, enged egy másik
bank akciós csábításának, és átviszi oda tokkal-vonóval a pénzét.)

A bankszámlánk megterhelésénél arról feltehetőleg van információnk, amit a sa-
ját engedélyünk alapján a gáz- és villanyszolgáltatók levesznek havi fogyasztásunk
ellenértékéért. Nemcsak a mi előzetes felhatalmazásunkkal csökkenhet a bankban
levő pénzösszeg – és még csak nem is tudunk előre róla! Bár nincs kétségünk afe-
lől, hogy mi valamennyien, mint törvénytisztelő állampolgárok, sosem kerülünk
olyan helyzetbe, hogy az APEH⁶ inkasszót nyújtson be a számlánk ellen, de azért jó
tudni, joga van rá, még ha az államnak tartozó polgárokat a végrehatásról szóló
1994. évi. LIII. törvény kifejezetten pátyolgatja is: jelenlegi helyzet szerint csak
nagyjából 120.000 Ft (ez függ a mindenkori öregségi nyugdíjtól, illetve annak több-
szörösétől) feletti részt viheti el magával az adóhatóság, az inkasszó tehát korláto-
zott. De létezik.

Emlékeztető

1. Bankszámlaszerződés

Az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) szerint a bankszámlaszerződéssel a pénzügyintézet kötelezettséget vállal arra, hogy a vele szerződő fél (számlatulajdonos) rendelkezésére álló pénzeszközöket kezeli és nyilvántartja, azok terhére a szabályszerű kifizetési és átutalási megbízásokat teljesíti, a számlatulajdonost a számla javára és terhére írt összegekről, valamint a számla egyenlegéről értesíti.

2. Beszedési megbízás, más néven inkasszó

A számlatulajdonos arra utasítja a bankját, hogy egy neki járó összeget szedjen be egy másik számlatulajdonostól. Közismert formája az ún. csoportos beszedés, amikor például az Elektromos Művek utasítja a bankját, hogy az elektromos áramot használók számlájáról az áram ellenértékét szedje be. Az inkasszók feltételeit, a beszedés jogosságának eldöntését stb. részletes szabályok írják le.

3. Átutalási megbízás

A számlatulajdonos arról intézkedik, hogy a bank a számlájáról egy másik számlatulajdonos számára utaljon át bizonyos összeget. Közismert for-

mája az ún. csoportos átutalás, amikor például egy munkahely utasítja a bankját, hogy a dolgozóinak számlájára a nekik járó fizetést utalja át.

4. Számlacsomag

A bankok többfajta összeállítású számlacsomagot kínálnak. Közöttük alapvetően az a különbség, hogy ugyanazon szolgáltatásokért az egyes csomagokban eltérő díjakat kell fizetnünk. Az egyszerűbb számlacsomagokban nehezebb és drágább a bonyolultabb megbízásokat megadni, mint az erre specializált számláknál.

5. A bankok ceruzája

A banki kondíciók összehasonlításáról a már említett Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, www.pszaf.hu oldalon is olvashatunk.

6. APEH – Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

Az APEH a pénzügyminiszter irányítása alatt álló, önálló jogi személyiséggel rendelkező, önállóan gazdálkodó, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkező költségvetési szerv. Feladatait a rá vonatkozó jogszabály (273/2006. (XII. 23.) kormányrendelet) hosszan részletezi, de jelen szempontból a lényeg: felelős az előírt adók beszedésért is.

Ingyenes a hitelkártya?

Kártyacsalások és egyéb magas gondolatok

A bankkártyákról sokat tudunk, használatuk annyira elterjedt, hogy az alapismerteket felesleges hosszan részletezni (műanyag lap, rajta mágnescsík és/vagy chip stb.), de talán érdekes lehet néhány szót ejteni a bankok által nagyjából ingyenesnek hirdetett hitelkártyáról. A dolog aktuális: könyvünk írása alatt már megindult a Gazdasági Versenyhivatal (<http://www.gvh.hu>) vizsgálódása, nem megtévesztőek-e a bankoknak hitelkártyákra vonatkozó kamatmentességet sugalló hirdetéseit, de ha majd változtatniuk is kell ezeken a propaganda szövegeken, érdemes nekünk is egy kicsit kalkulálni.

Ha már használtuk ezt a „propagandaszöveg” kifejezést, rugózzunk el egy kicsit ezen első gondolatunkat vezérelje ismételten és sokadszorra a logika vagy még az se, hanem egyszerűen csak a józanész, és tegyük fel újra a kérdést: lehet-e egyáltalán valami ingyenes, ami különben pénzbe kerül? Azt talán már mindenki könnyebben érti, hogy a banki szolgáltatások eleve nem lehetnek ingyenesek, de azt már kicsit nehezebben, hogy pont úgy nem, ahogy – kicsit kitekintve – nem lehet ingyenes, mondjuk az úthasználat, a kultúra, az egészségügy és az oktatás (ha csak nem hajlandóak ingyen dolgozni az aszfaltozók, a művészek, az orvosok és a tanárok).

Pont ilyen logikai úton haladva nem kerülhet, mondjuk a tényleges ár felébe a tömegközlekedés, a benzin, a kenyér, a hús (beleértve a rántott sertésszelet, + has.burg, fokhm., ubsal.), no persze szintúgy a villany, a gáz, a németbrikett meg a hasított tűzifa, és gondolom, sorolhatnánk még. Ha valaminek ára van (márpedig ezeknek van: nyersanyag, előállítás, szállítás, munkabérek stb.), azt valakinek meg kell fizetni. Ha maguk a felhasználók, akik bankoznak, utaznak, tanulnak, fűtenek és rántott húst esznek, személy szerint nem fizetik meg, akkor ki legyen a szerencsés megfizető? Legyen az állam? Lehet persze, de ugyan honnan legyen rá pénz? Hát onnan, hogy majd (még) több adót szed, és nekünk adófizetőknek, azaz mindannyiunknak kell végeredményben megfizetnünk mindazt, amit kedvezményesnek vagy ingyenesnek hirdetnek meg. A bankoknál is fizetni kell, ott sincs ingyen semmi, mert ez a pénzügyek teljesen normális világa – bankon kívül és bankon belül egyaránt. És talán elfogadható az az elv, hogy bármilyen szolgáltatásról is legyen szó, az fizesse meg, aki igénybe veszi és nem pedig más.

Ahogy az előbbieken felsorolt javaknak és szolgáltatásoknak is van bekerülési-előállítási költsége, ilyen a bankoknak is van, hiszen kamatot fizetnek a betéteseknek és fenntartják fiókhálózatukat, számítógépes rendszerüket is. Hogyan adhatnák tehát ingyen tovább a pénzüket, akármilyen szépen csengő ingyenes hitelkártya kapcsán? Hát persze, hogy sehogy, úgyhogy valami prücöknek kell itt lenni. És van is, ami jó esetben el van rejtve a hitelkártya szerződésünk valamelyik apró betűs sorában, vagy rosszabb esetben csak egy mondat utal arra, hogy ezekről a vonatkozó Üzletszabályzatban lehet olvasni. Jelenlegi állás szerint ezzel a bank nagyjából megtette a magáét, mert ezeknek a szövegeknek az elolvasására az emberek 99%-a nem veszi a fáradságot, másrészt a túlzott precizitás miatt ember legyen a talpán, aki meg is érti a többszörösen összetett mondatokban, szaknyelven leírt lényegét.

Az egyes bankok konkrét feltételei, díjai számszerűleg eltérnek egymástól, de általánosan mondható az a kitétel, hogy ATM¹-es készpénzfelvételnél ingyenesség nincs: a kimagaslóan magas készpénzfelvételi díj mellett (a jelenlegi banki kondíciók szerint ez lehet 3% is) fizethetjük még az összeg után járó, szintén magas kamatot is (jelenleg 30-40%-al is találkozhatunk). A hitelkártya kvázi ingyenessége tehát legfeljebb a kereskedőknél mutatkozhat meg, mert ott alapesetben a vásárlásunk után járó 1-2% jutalékot a bank nem tőlünk, hanem az eladótól vonja le. Tehát, ha a hitelkeretünket csak kereskedelmi egységekben használjuk fel (POS² – ami ugyebár alaposan szűkíti a felhasználhatósági lehetőségeket – most már csak arra kell figyelniünk, hogy a megadott határidőre pontosan visszafizessük a teljes tartozást. Ha ezt elmulasztjuk, vagy akár csak egy forinttal kevesebbet fizetünk vissza, a bankok többségénél úgy veszik, hogy ezáltal lemondunk az ingyenességről, és a pénzfelvétel napjától kezdve pont úgy felszámolják a kamatot, mintha készpénzt vettünk volna fel.

De ha nagyon odafigyelünk, nem veszünk fel készpénzt és a törlesztéseket is határidőre megteesszük, akkor már csak ingyenes ez a hitelkártya? Ugyan, dehog. A hitelkártyának szinte biztosan van egy éves díja, amit előre elkérnek, az ingyenesség hangoztatása mellett tehát egyből fizetnünk kell. Most már csak azt kell kiszámolnunk, hogy megéri-e nekünk még így is a dolog.

Ehhez pedig ismernünk kell, mekkora limitet, tehát felhasználható szabad keret kapunk a kártyánkra, és emellé tudnunk kell saját vásárlási szokásainkat is. Néz-

zünk egy konkrét példát. Mi például havi 100 000 Ft-ot szoktunk kereskedőknél költeni (tehát készpénzes felvétel nélkül, és ezt az összeget hitelkeretként meg is kapjuk a kártyához). Feltételezzük azt, hogy ezt a pénzt a hónap folyamán gyakorlatilag egyenletesen hagyjuk ott különféle vásárlásaink alkalmával (a felhasznált hitelösszeg tehát a hó eleji nulláról egyenletesen nő, hogy a hó végén elérje a teljes keretet), valamint feltételezzük még azt is, hogy a hónap lejártakor kell visszafizetnünk. És ezek után számoljunk. Az elméletileg egyenletes felhasználásból következően a hónap felénél érünk el a hitelkeretünk feléhez, így számításunkban úgy kalkulálhatunk, hogy átlagosan a hitelkeret fele van csak nálunk a teljes egy hónapig, és így hónapról-hónapra megújulva, folyamatában véve végig a teljes évig. A példánál maradva tehát egy év alatt az átlagos futamidőt tekintve csak a keret felének megfelelő összeget, 50 000 Ft-os hitelt használunk fel. Cserébe mi az évente egyszer esedékes kártyadíjat fizetjük meg (legyen ez például: 5 000 Ft), ami a felhasznált összeghez viszonyítva így nagyjából 10%-os éves kamatnak felel meg – ahogy írtuk, ennél az optimális kártyahasználatnál, amikor nem kerülünk a késedelem vagy az automatáknál történő készpénzfelvétel bűnébe. (Ha zavar ebben a mondatban a „nagyjából” szó, gondolj arra, hogy a kártyadíjat előre kell fizetnünk, a pénzt pedig ezek után használjuk, a pénznek pedig jelenértéke van, amiről már beszéltük, emlékszel?)

A megtakarítási oldalt tekintve meg kell néznünk, hogy ezt a „feleslegessé” váló 100 000 Ft pénzünket vajon le tudjuk-e kötni legalább ekkora betéti kamattal, mert igazából csak akkor éri meg ez a hitelkártyás buli. Tehát döntenünk kell, jól járunk-e vele vagy sem, de mindenképpen tudjuk azt, hogy a reklámokban hangoztatott ingyenességről szó sincs.

A hitelkártyák ingyenességét megvizsgálni is közérdekű téma, de még inkább népszerű lehet a bankkártyákkal való visszaélések taglalása. E fejezet szerzői is áldozatául esnek a népszerűség hajhászásnak, és nem bírják megállni, hogy ne rántsák le a leplet az e témakörben sündörgő bűnözőkről (csak az a kár, hogy miközben mi ugyan lerántjuk itt a leplet, ők meg folyton visszarántják – ám ez kedvünket nem szegi). A bankkártyákkal történt visszaélések élvezetes történetei terjedelmi okok miatt sajnos kimaradnak, de a leginkább jellemző vagy gyakori csalások fő ismérveit az alábbiakban azért összefoglaljuk.

Az egyik csalásfajta a bankkártyaszám és/vagy a PIN kód megszerzése, ami történhet például telefon segítségével. Lényege az, hogy a bankunk nevében telefonáló illető néhány adatot ismer rólunk, és ezekkel operálva elhiteti, hogy valóban egy hivatalos és legális akció részesei vagyunk. Ne dőlünk be annak, ha tudják személyi adatainkat, számlaszámunkat. Ezek számos helyen (kereskedő, ahol már vásároltunk kártyával, a munkahelyünk, önkormányzat stb.) megtalálhatóak, sőt még az sem jelent semmi biztosítékot, ha ismerik a bankkártyánk számát. Ha valamely ok miatt megkerülhetetlen valamely bizalmas adat megadása, érdemes inkább visszahívni, és a visszahívás előtt ellenőrizni a tudakozónál a szám előfizetőjét, hogy az tényleg a bankunké-e, vagy pedig eleve bankunk közismert ügyfélszolgálati telefonszámára csörögünk vissza. PIN kódunkat vagy jelszavunkat pedig semmiképp, semmilyen körülmények között ne adjuk meg, mert nincs olyan helyzet, amikor jogosan kérhetik, így szinte biztos, hogy a PIN kód kérése bárhol, ami nem ATM vagy POS terminál, egyértelműen csalás!

Kártyaszámunkra, PIN kódunkra a csalók támadhatnak hamis e-mail küldésével is. Itt az elektronikus levélben lévő linkre kell kattintani ahhoz, hogy elérjük bankunk internetbankját. Ilyenkor egy, az eredetire megszólalásig hasonló weboldalon bekérik az ügyfél felhasználói nevét és jelszavát, majd amikor az adatokat megszerzték, természetesen kiderül, hogy az internetbank nem működik, hát persze, hogy nem, amikor az nem az eredeti. Érdemes tehát megjegyezni, hogy bankunk e-mailben sosem kér tőlünk ilyesmit, ezért az internetbankot minden esetben úgy hívjunk elő, hogy a webcímet a címsorba kézzel írjuk be vagy válasszuk ki a kedvencek közül. E könyv megjelenését megelőző elmúlt másfél-két évben számos bank ügyfeleinek megtévesztésére mentek az e-mailek, a bankok hivatalosnak tűnő, száraz frázisait tartalmazó szöveggel. Az egyik ilyen esetben például egy pénzmosásról szóló akcióról szolt az (ál)hír, amelyben esetleg a mi számlánk is véletlenül zárólva vagy megcsapolva lett, ezért az ügyfelet egy nagyon hitelesnek látszó üzenettel a számlaegyenlegének ellenőrzésére kérték fel. Az e-mail végén ott szerepelt a Kattintson ide! felszólítás, és máris a hamisított weblapon találhatta magát a kedves kuncsaft. Ahol is gyorsan bekérték a kártyaadatait, meg a PIN kódját is.

A csalók megszerezhetik nemcsak a kártyaadatakat vagy a PIN kódot, hanem magát a bankkártyánkat is. Például a csalók egy ragasztócsíkot helyeznek el az automata kártyakiadó (vagy pénzkiaadó) nyílásába, megakadályozva ezzel, hogy a kártyát (pénzt) az ATM-ből visszakapjuk. Eltávolításunk után a ragasztócsíkot leszedve kezükbe kerül a kártyánk (pénzünk).

Vicc a bankkártya biztonságáról

Ha tehát egy ATM művelet után nem kapjuk vissza a kártyánkat vagy a pénzt, miközben már hallhattuk az automata jellegzetes pénzszámláló-pénzpörgető hangját, és ráadásul hirtelen segítőkész emberek is megjelennek, akik furcsa mód nemrég maguk is így jártak, szinte biztosak lehetünk abban, hogy csalás áldozatai lettünk. Ne hagyjuk el az ATM-et, és azonnal hívjuk a bank kártyaletiltó telefonszámát! Az automatát üzemeltető cég telefonszámát ugyan megtaláljuk az ATM-en, de egyrészt bankkártya letiltást a bankunknál kell megtenni, másrészt pedig mint általában minden, ez a csalásos módszer is tovább fejleszhető még pedig azzal, hogy a csalók egy egyszerű öntapadó matricával hamis telefonszámot tüntetnek fel az ATM-en. A rajta levő telefonszám persze a csalóké, és ha ezt felhívja a kártyabirtokos, letiltásra hivatkozva elkéri tőle a PIN kódját is. Az ily módon átvert illető ráadásul a telefon után még meg is nyugszik, hiszen úgy hiszi, hogy bankkártyáját „letiltatta”. Figyeljünk: PIN kódot még letiltáskor sem kérhetnek tőlünk! (Letiltáskor néhány személyes adattal azonosítanak be minket, és sajnos ezáltal elvileg az is benne van a pakliban, hogy mondjuk vicces ismerőseink

a nevünkben letiltják a kártyánkat... Annyit meg kell jegyeznünk, hogy ezeket a telefonhívásokat a bankok rögzítik, és letiltáskor olyan adatot is kérnek, amit nem feltétlenül tud mindenki.)

Magyarországon ugyan még nem fordult elő a következő módszer, de ahogy fejlődnek a dolgok, minden okunk meglehet az „optimista” várakozásra, hogy egy szép napon majd nálunk is sor kerül rá. Ennél a csalásnál a leleményes bűnözők egy látszólag működő ATM-et állítanak fel, melynél miután bekérték a PIN kódot, „benyeletik” a kártyát, és ettől kezdve a már említett sínen futnak az események, olajozottan. Tehát ilyen még nem volt, de például nem is olyan régen még elképzelhetetlen lett volna az is, ami már megtörtént, hogy banki automatákat erőgépekkel tépjenek ki a helyükből, teherautókkal szállítsanak el, higgadt lakatosipari szakmaiságot igénylő feltörési tevékenység végrehajtása céljából egy nyugodalmas műhelybe, majd pedig egy közeli tóba vágják a szétszedett automatát. Kis túlzással most már lassan szinte azon sem lepődünk meg, ha hétfégi pecázás közben a három dévérkeszeg és egy compó mellett egy kis horgász szerencsével egy kibelezett ATM is lehet a zsákmány.

Úgy is meg lehet csapolni a bankszámlánkat, hogy maga a bankkártya ugyan ott van a zsebünkben, csak előtte már „mértéket vettek” róla ezek a csalással foglalkozó szabólegények. Hogy működik-e a hamisított kártyájuk, sokszor először kis összegű próbavásárlással tesztelik, és ha a tulajdonos továbbra is mit sem sejt, neki látnak a nagybani üzemnek. Hatékony ellenszer lehet valamennyi kártyás tranzakcióról sms üzenetet kérni a bankunktól, mivel akkor már az első próbálkozásnál fény derül a visszaélésre, és letilthatjuk a kártyánkat.

Az ún. klónozott kártyák elkészítéséhez az adatok begyűjtéséhez olyan POS-t használnak, amely a bűnözők által hozzacsatlakoztatott speciális magnó segítségével rögzíti a kártya adatait és jó esetben a PIN kódot is, vagy a csalókat segítő kereskedelmi alkalmazott nemcsak a vásárláshoz szükséges POS-en húzza le a kártyát, hanem egy saját használatú leolvasón is. Ha a PIN kódot nem sikerül megszerezniük, a hamisított kártya akkor is használható olyan kereskedőknél történő vásárlásnál, akik hajlandóak nem észrevenni, hogy nem egy igazi bankkártyát, hanem csak egy felragasztott mágnescsikkal ellátott szintelen műanyag lapocskát használ a kedves vásárló. A hamisított kártya előállításával való bibelődés anyagi jutalma az így megvett áru eladásából származik. Sose adjuk ki a kezünkben a bankkártyánkat úgy, hogy azt majd valahol „a főnök irodájában” levő POS-en húzzák le! POS-es használatnál mindig tartsuk a szemünket a kártyán, és a pénztáros kezén...

És nem is feltétlenül szükséges, hogy a kereskedő vagy az alkalmazottja a banda segítőtje legyen – és elnézést is kérünk valamennyi tisztességes kereskedőtől! Történt például adatlopás egy kisebb szállodában úgy, hogy az éjszakára a bezárt kapu mögött, a vendégként bejelentkezett bűnöző a portán magára hagyott POS-t babrálta meg, majd reggel kijelentkezve pár nap múlva visszatért és egy újabb éjszakai akcióval megszerezte az időszak alatt bezsákolta kártya adatokat. A hamis kártyák legyártása ezek után a hamisító szakembereknek már csak könnyed kézimunka.

A mágnescsikken levő kártyaadatokat megszerezhetik már akkor, amikor az ATM-en egy apró, szinte észrevehetetlen szerkezettel a kártya behúzása és kiadása során, az áthaladáskor olvassák le a kártya mágnescsikóját. Ez ellen ma már a bankok az ATM-ek működését fejlesztve lebegtetéssel, rezgetéssel védekeznek, aminek követ-

keztében az illegális leolvasó szerkezethez egyszer közel, egyszer pedig távol kerül a mágnescsik, így nem képes a teljes információt rögzíteni.

Amatőr próbálkozásnak tűnhet, mégis sokszor sikeres, ha az ATM helyiségbe vezető, kártya lehúzásával nyitható ajtón PIN kódot kérnek: talán mondanunk se kell, hogy a mágnescsik és a PIN kód egy illegálisan felszerelt adatrögzítőre kerül, ha nem azonnal rádiófrekvenciás jellel átalakítva egy közeli autóban tevékenykedő hamisító banda kártyagyártó készülékébe.

Most vesszük észre, hogy a sok trükközés mellett eddig nem is említettük a legáltalánosabbat, amikor egy egyszerű zsebtolvajlás következtében szabadítanak meg bennünket a kártyánktól. És ha az egy füst alatt a szintén meglovasított noteszünkben vagy mobiltelefonunkban Bank Károly, OT Péter, Ci Balázs vagy hasonló szellemdús álnevek alatt tároljuk a PIN kódot – mert ugyebár 4 számot megjegyezni nem egy egyszerű eset –, ne csodálkozzunk, hogy a bank semmiféle megértést nem fog tanúsítani, ha illetéktelenek megcsapolják a számlánkat.

Amúgy a bankok tényleg megpróbálnak sok mindent megtenni annak érdekében, hogy a kártyacsalások minél nehezebbé váljanak, hiszen – mint már annyiszor hangsúlyoztuk – a banküzem bizalomra épül, így pontosan tudják, mennyire is érdekükben áll ennek a bizalomnak a megőrzése. De megfeszülhetnek, ha mi súlyosan gondatlanul vagy nem kellő odafigyeléssel kezeljük saját pénzeink sorsát.

5

Emlékeztető

1. ATM

Automatic Teller Machine, azaz pénzkiadó automata, amelynek egyéb funkciói is lehetnek.

Alkalmas befizetésre, számlaegyenleg lekérdezésre, átutalás indítására is.

2. POS

Point of Sale, azaz eladási pont, kereskedőknél levő bankkártya leolvasó hely.

Az elektromos bank, az internetes bankolás

Az elektromos bankolás fogalma magában foglalja mindazokat a szolgáltatásokat, amelyeket valamilyen elektronikus eszközzel segítségével veszünk igénybe a bankok házatáján. A telefonon és interneten nyújtott szolgáltatások az információnyújtással kezdődnek. Alaphelyzetben a bankok termékeiről lehet érdeklődni (betét-hitel-számla konstrukciók, pénzforgalmi díjak, kamatok, árfolyamok, befektetési lehetőségek és különféle elemzések), magasabb szinten pedig saját számlánk egyenlegéről, forgalmáról kaphatunk információkat és adhatunk utasítást átutalásra, betétek elhelyezésére,

bontására, értékpapír kereskedelemre vagy akár hitelfelvételre is.

A bank az elektromos bankolás, az ún. electronic-banking alkalmazásával az első lépéseket teszi meg azon az úton, amelynek végét a jövőbelátók a bankfiók hálózati rendszer megszűnésével prognosztizálnak. Kétségtől igaz, hogy egy-egy, széles szolgáltatásokat biztosító elektronikus telepítés nem olcsó mulatság, sem az ügyfél (aki a szolgáltatást végül is megfizeti), sem pedig a bank részéről, amely lehetővé teszi a rendszerét arra, hogy tömegével legyen képes kielégíteni az electronic-banking iránti igényeket.

Ezekkel a banki költségekkel szemben közvetlen költségmegtakarítást jelent a fiók-hálózat feleslegessége, visszafejleszhető-

sége vagy akár kiépítésének elmaradása. Nincsenek épületek, bútorok, járművek. Az információkat a géptől, nem pedig a napi 8-10 órában ott üldögélő munkatársaktól nyerik az ügyfelek, ami pedig human erőforrás megtakarítást jelent. Természetesen nem szabad misztifikálni a gép szerepét az emberrel szemben. A gyakorlat is azt mutatja, hogy bizonyos szinteken, bonyolultsági fokokon, a pénzügyekben kevésbé jártas lakossági vagy pedig a speciális igényeket támaztató vállalati ügyfélkörnél nem nélkülözhető az ügyfél és az ügyintéző személyesebb kapcsolata.

Az ügyfelek előnye az idő- és költségmegtakarításból, nagyszámú ügylet esetén pedig a fajlagos költségek mérséklődéséből adódnak. A jelentősebb forgalmú ügyfelek – elsősorban itt vállalati ügyfelekről vagy például az értékpapírokkal intenzívebben foglalkozó magán-személyekről beszélünk – jól profitálhatnak abból, hogy likviditásukat (az ún. azonnal rendelkezésükre álló, tehát nem befektetett, ezáltal nem kamatozó pénzeket) a minimális szinten tartják, hiszen közvetlen banki kapcsolatuk szerint nemcsak a felesleges pénzeik kerülhetnek a magasabb hozamú lekötési módokra, hanem kifizetésekhez is csak az utolsó pillanatban kell biztosítaniuk a pénzt.

Mindeközben nem szabad megfeledkezni arról, hogy a bankon kívülre került

számítástechnikai végpont fokozza az illetéktelen hozzáférést is. A védekezési megoldások keretében elsősorban a bank központi rendszeréhez való külső kapcsolódást kell védeni, így az ügyfelek bejelentkezésekor kulcslemezekkel, kártyákkal, kódszámokkal, elektronikus aláírás-hitelesítési rendszerekkel, valamint ezek több szinten való bekérésével szokásos minimalizálni az illetéktelen behatolást.

Mindezek ellenére, legfőképpen az internetes áruházakban a bankkártyával való fizetés még meglehetősen ritka, bár egyre többet veszünk így könyvet, repülőgépjegyet, szállást stb., de a félsz mindig bennünk van, nem élnek-e vissza a megszerzett kártyaadatainkkal. Pedig a megoldás már megszületett: azon túlmenően, hogy se telefonba, se interneten soha, senkinek és semmikor se adjuk meg a kártyánk PIN¹ kódját, a kártyaszámmal való visszaélést is lehetetlenné teszi az az egyre több bank által kínált szolgáltatás, hogy internetes vásárlásainkhoz alkalmanként ún. egyszer használatos kártyaszámot kérhetünk. Ennek a számnak az érvényessége csak egy vásárlásig tart, ezért megszerzésével a bűnözők semmire sem mennek.

A megfelelő biztonsági intézkedéseket betartva nyúljunk tehát bátran az internetes bankolási és vásárlási lehetőségekhez!

Emlékeztető

1. PIN kód

A PIN kód (Personal Identification Number) egy titkos személyi azonosító szám.

Értékpapírok, tőzsde

Amikor korábban befektetésekről esett szó, eddig is utaltunk a klasszikus bankbetétektől eltérő formákra, de nem men-

tünk bele mélyebben a részletekbe. Következzen tehát most az a fejezet, ahol az értékpapírokról és az értékpapíriac-ról megtudhatunk valamivel többet, úgy is mint az ezekkel foglalkozó bankok

negyedik legfontosabb tevékenységéről. Tesszük ezt leginkább azért, mert tapasztalatunk szerint a bankkal úgyahogy tisztában levők számára is meglehetősen homályos az inkább a szakmabeliek vadászterületének tartott világ. Pedig a megtakarított pénzünk értékpapírokba való fektetése kibővíti a lehetőségeket, és – többnyire nagyobb kockázat mellett ugyan –, de magasabb hozamokkal is kecsegtethet.

Itt van tehát a remek lehetőség, hogy a következőkben pontosan definiáljuk az értékpapírokkal kapcsolatos fogalmakat, és hosszasan magyarázzuk azok jogi hátterét és feltételeit. Ámde ezt a remek lehetőséget mi most elszalasztjuk. E helyett a gyakorlati ismeretekre helyezve a hangsúlyt ebben a fejezetben, az értékpapírokat¹ elsősorban közgazdasági értelemben vizsgáljuk, ezen belül is a leggyakoribb befektetési formák tükrében. Mindamelllett felhívjuk a figyelmet arra is, hogy jogi vonatkozásairól a jogszabályok terjedelmes mennyiségben rendelkeznek.

Az értékpapírban foglalt bizonyos jog lehet követelést (például: kötvény), részesedést (például részvény) vagy valamely áruval kapcsolatos jogot megtestesítő – e két példaként említett értékpapírfajta áll leginkább a befektetők rendelkezésére.

Kötvényeket bocsáthat ki az állam, a pénzügyintézet vagy a vállalat. A kötvény gyakorlatilag olyan, mint egy betét: megvesszük valamennyiért (pénzt adunk a kibocsátónak), hogy visszaváltáskor több pénzt kapjunk érte. A kötvények kibocsátásának feltételei pontosan meghatározottak, és amennyiben a kibocsátó lehetővé teszi a széles körben való megvételét, vehetünk is belőle, de tudnunk kell, mit kockáztatunk: a kötvény által ígért pénzt az „garantálja”, aki a kötvényt kibocsátotta. Elsősorban a vállalatok által kibocsátott kötvényeknél kell szem előtt tartanunk.

Hasonló a rizikó a részvények megvásárlásánál. A részvény a részvénytársaságok alapításakor vagy azok alapítókéjének emelésekor kibocsátott értékpapír, amit megvásárolva az adott társaság résztulajdonosává válunk. Pénzt kapni úgy tudunk belőle, hogy jogosultak vagyunk osztalékra, vagy ha eladjuk a részvényünket. Mindkét esetben a társaság sikeres működése a záloga annak, hogy a befektetésünk is sikeresnek bizonyuljon, és megfelelő összegeket kapjunk a befektetett pénzünkért.

Akár részvényt, akár kötvényt vásárolunk, nem árt némi tudással és jó üzleti érzékkel rendelkezni, hogy miből vegyünk, mennyit és mikor adjunk el. Ez már egy magasabb iskola, de vannak olyan lehetőségek, amelyekkel azok is élhetnek, akik nem járatosak a pénzügyi világban, így ők is részesedhetnek a kötvények és a részvények a banki betéteknél nagyobb hozamában. Ezek az ún. befektetési alapok².

A befektetési alap maga az az összegyűlt pénzösszeg, amit a befektetési alapkezelő úgy gyűjt össze, hogy befektetési jegyeket bocsát ki, amelyeket a befektetők megvásárolnak. Az összegyűlt pénzből az alapkezelő valamilyen portfólió³ elv szerint befektet ingatlanokba (ingatlanalap) vagy értékpapírokba (értékpapíralap); kötvényekbe (kötvényalap), részvényekbe (részvényalap) vagy ezekbe vegyesen (vegyes alap). Ráadásul van még ezekbe az alapokba befektető alap is, az alapok alapja. (Tényleg van ilyen...) Lehet választani!

A sokfajta kapcsolódó ismeret átadására itt most lehetőségünk nincs (könyvtárnyi irodalom áll az érdeklődők rendelkezésére), de a praktikum okán fontos még, hogy – legalább meghatározás szinten – megismerkedjünk a zártvégű⁴ és a nyíltvégű⁵ alapok fogalmával.

És a tőzsdével⁶ is.

A Tőzsde kívülről egy szép épület, belül pedig egy számítógépekkel és kiabáló, integető vagy éppen képernyőkre meredő emberekkel felszerelt nagy terem, aminek a parkettján⁷ a brókerek⁸ mindenféle, ráadásul még ki sem nyomtatott számsorokat adnak és vesznek. Az egész egy nagy szemfényvesztés. Vagy nem?

Nyert. Vagy nem. Ahogy a többi pénzügyi intézményre szükség van, ugyanígy jött létre és működik a tőzsde, amely megbízható cserehelye, piaca az értékpapíroknak vagy áruknak. A tőzsde piacán nem lehet bármiféle áruval kereskedni: a tőzsdei termékek köréről – pontosan a megbízhatóság miatt – a tőzsdei szabályzat rendelkezik, és a könnyebb kereskedés érdekében még azt is megszabják, mekkora a legkisebb alapegység (kötésmennyiség), amivel vagy aminek többszörösével kereskedni lehet: ezt nevezik kontraktusnak.

A tőzsde működését nézve mondhatjuk azt is, hogy a tőzsde maga a legtökéletesebb piac: a kereslet és kínálat (amit el akarnak adni az eladók, illetve amit venni akarnak a vevők) nagy tömegben és egy helyen találkozik: van bőven áru, és nem kell hozzá az egyik utcából városból, országból a másikba

elmenni utánuk. A sok kicserélhető áru pedig biztosítja a likviditást is: aki akar, eladhat, aki akar, vehet, mindig talál hozzá partnert. A kicserélést az is elősegíti, hogy ezek az áruk homogének: a pénzügyi termékek az alapvető jellemzőjük alapján (jövőbeni pénz ígérete), a tőzsdei áruk, például a gabonák pedig egységes minősítésüknek köszönhetően. A tőzsdén koncentrálnak az információ is, és az eladó és a vevő is egyformán tájékozott: ugyanazt a monitort látják mind a ketten, elvileg nincs lehetőség a másiknak az információhiányból adódó megtévesztésére. A tőzsdén (Magyarországon ennek neve Budapesti Értéktőzsde⁹ <http://www.bet.hu>) csak a megbízható tőzsdetagok (például bankok) kereskedhetnek. Ha mi is szeretnénk ott üzletelni, nekik kell megbízásokat adnunk. Ha pedig okosodni szeretnénk a pénzügyi piacok rejtelméről, a lelkesek és a mazochisták elolvashatják az értékpapírokkal kapcsolatos jogszabályokat (nem állítjuk, hogy ezeknél érdekfeszítőbbet még sohasem láttunk, de az élet sem fenéki tejfel). Vagy még inkább érdemes felkeresni a Közép-Európai Brókerképző Alapítványt (<http://www.brokerkepzo.hu>).

Emlékeztető

1. Értékpapír

Az értékpapír közgazdasági értelemben valamilyen vagyonnal kapcsolatos jogot megtestesítő forgalomképes okirat vagy számlán megjelenő összeg (elektronikus jel).

2. Befektetési alapok

Ha a banki kamatoknál jobban, egyben kockázatosabban szeretnénk gyarapítani megtakarításainkat, ám nem ismerjük részletesen a pénzpiacot, akkor megoldást jelentenek a befektetési alapok, amelyek a befektetők pénzéből összegyűlt vagyont különböző befektetési formákban

helyezik el, és a hozamból a befektető a befektetésének megfelelő arányban részesül.

3. Portfólió

A pénzügyi világban valakinek a tulajdonában lévő pénzeszközök, pénzek, értékpapírok összességét nevezik így.

4. Zártvégű alap

Egy ún. jegyzési időszak alatt vehető csak meg az illető alap befektetési jegye. Az alap meghatározott futamidővel működik, és ennek lejáratkor fizeti vissza a megemelkedett összegeket. A két időpont között sem új jegyet venni, sem az alapkezelőnél visszaváltani nem lehet, ezért a likviditásán a tőzsdei bevezetéssel lehet javítani.

5. Nyíltvégű alap

Az alapnak nem feltétlenül van futamideje, de lehet előre meg nem határozott futamidejű is. A befektetési jegyek futamidő közben szabadon vehetők és visszaválthatók. Az alapok jegyeit jellemzően a bankokban lehet megvenni, eladni. Közkedvelt befektetési forma.

6. A tőzsde

A tőzsde egy szigorúan szabályozott piaci hely, ahol jellemzően homogén vagy pontos kategóriákba besorolható termékekkel kereskednek.

7. Tőzsdei parkett

Átvitt értelemben a tőzsdének az a terme, ahol maga a kereskedelem folyik. Ez a parkett néha elég „csúszós”, voltak már nagy esések, finoman szólva, ajakra huppanások is.

8. Bróker

Tőzsdei üzletkötő, aki egy adott értékpapír-kereskedő céget képvisel, és ügyfelei megbízása alapján ad-vesz értékpapírokat. A munkakör betöltését törvény szabályozza, a brókertől többek között szakvizsgát és büntetlen előéletet követel meg.

9. A Budapesti Értéktőzsde – a BÉT

<http://www.bet.hu/onlinesz/index.html>

A Budapesti Értéktőzsde Részvénytársaság a magyar tőkepiac kulcsszereplője a nyilvánosan

kibocsátott értékpapírok hivatalos kereskedési platformjaként. A pénzügyi közvetítői rendszer fontos eleme, mely alternatívát kíván nyújtani a finanszírozási források után kutató szervezetek számára a hitelintézeti finanszírozással szemben. Egyúttal a befektetési lehetőségek széles skáláját nyújtja mind a hazai, mind a külföldi befektetők számára, legyenek azok akár magán-, akár intézményi befektetők. A BÉT szekciói, ahol a kereskedés folyik: hitelpapír szekció (kincstárjegy, államkötvény, jelzáloglevél, vállalati kötvény); részvényszekció (részvény, kárpótlási jegy, befektetési jegy); származékos termékek szekciója (határidős részvény, index, deviza, kamat stb.); áruszekció (gabona stb.).

Értékpapírokkal kapcsolatos ajánlott jogszabályok

- 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről 338/A-D.§
- 1997. évi XXX. törvény a jelzáloghitelezésről és a jelzáloglevélről
- 2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról
- 283/2001. kormányrendelet (...befektetés, árutőzsde, értékpapír stb.)
- 285/2001. kormányrendelet a kötvényről
- 286/2001. kormányrendelet a kincstárjegyről
- 287/2001. kormányrendelet a letéti jegyről

Összegzés – ami semmiképpen sem összegezés, de mégiscsak valamilyen bölcs intellemmel kellene befejezni

Ebben a fejezetben a bankok környékéről szedtünk össze némi információt. Mindközben sokat írtunk arról a bizalomról, ami lehetővé teszi a pénzhasználatot, nélkülözhetetlenné teszi a bankokat és működteti a hitelezést is. Mi is bízunk valamilyen, még hozzá abban, hogy ez a száraz pénzügyekről szóló rész sem lesz annyira unalmas... És ha eddig eljutottatok, akkor már nyertünk!

Egy fejezet lezárásakor azt is hozzá szokás tenni, hogy az írás a teljesség igénye nélkül készült, de jelen esetben még ez a megjegyzés is erős túlzás lenne, hiszen harmincvalahány oldalban összefoglalni a sok száz, ezeroldali szakismeretet egyszerűen lehetetlenség. Ez nem is lehetett a célunk.

Mert a célunk azt volt, hogy a pénzügy világáig eddig is sokszor hangoztatott logikuságába ágyazva megismertessük a banki működési alapelveket, megértessük egy bankon kívülálló, ámde a szolgáltatásaikkal folyamatosan találkozó pályakezdő fiatal számára a mozgatórugókat, hogy ezek után, kicsit belsősként és értő módon tudjatok közelíteni ehhez a speciális témához is. Reméljük, sikerült.

Mert tudjuk (még ha nem is hisszük el), hogy a pénz önmagában nem boldogít, de az se tesz boldoggá, ha tudatlanságból még esélyt se adunk magunknak a pénzügyi csapdák elkerülésére vagy a már összeszedett pénzünk értékének megőrzésére, növelésére. Nem lustaság az, ha nemcsak mi, hanem a pénzünk is dolgozik! Nos, hát akkor legyen ez a záró bölcs intelem.

MIBEN SEGÍTHET A SZÁMÍTÓGÉP?

Ha szeretnél kicsit elmélyedni a tőzsde világában, próbáld ki a <http://enlight.com/capitalism2> oldalról ingyenesen letölthető Capitalism II. játékot, amely sok segítséget nyújthat a tőzsdepiac megértésében.

Ha saját magad szeretnéd pénzügyeidet rendszerezni, ajánlani tudjuk a Microsoft Money legújabb verzióját (<http://www.microsoft.com/money>), de ha ehhez nem érzed magad elég profinak, vagy egyszerűen nincs rá szükséged, egy Excel táblázat is bőven megteszi háztartásod számára. Az Microsoft Excel egyébként kitűnő eszköz kamatok számolására, különböző ajánlatok összehasonlítására. Ismerd meg és használd ki minél jobban. Az Office Online (<http://office.microsoft.com>) számos ötletet, űrlapot és ismertetőt tartalmaz.

5

Kiegészítés

(* Lásd 27. oldal)

Forint története <http://hu.wikipedia.org/wiki/Forint>
Banktitokról bővebben

<http://www.bankkartya.hu/?cikk=2578&lap=1>

Teljes hiteldíj mutató

http://www.mimi.hu/gazdasag/teljes_hiteldij_mutato.html

Pénzmosás <http://www.mimi.hu/gazdasag/penzmosas.html>

Infláció <http://hu.wikipedia.org/wiki/Infláció>

Jelentés az infláció alakulásáról

http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_inflacio_hu

Pénzügyeinkről, egyszerűen

http://tudatosfogyaszto.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=36

Bankkártya-biztonság

<http://www.bankkartya.hu/?oldal=biztonsag>

• Pénzhamisítás

<http://www.hamispenz.hu/index.php?menu=2&cim=Cikkek>

• *Linkek az oldalról*

<http://www.hamispenz.hu/index.php?menu=1&cim=Linkek>

• Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

<http://www.apeh.hu/honlapterkep>

• **Tőzsde** <http://tozsde.lap.hu/>

• *Tőzsde története* http://www.metpress.hu/tozs_inf/bettort.html

• **Adócsalás** <http://hu.wikipedia.org/wiki/Adócsalás>

• **Biztonságos fizetés az interneten** <http://www.poinernet.pds.hu/ujzagok/lupe/2005-01/2005031823012629600000696.html>

• **Internetes biztonság és a phishing #1**

<http://benceboc.wordpress.com/2007/08/27/internetes-biztonsag-es-a-phising-1/>

• **Fizetés interneten vagy telefonon**

<http://www.hitelefon.hu/?us=fogalomtar&id=113>

• **Betétkamatok, hitelkondíciók**

<http://www.bankkartya.hu/?oldal=kamatok>

• **Buxindex elemzés és egyéb elemzések**

<http://www.trendlines.hu/technikaielemzes.php>

